

Utvärdering av Trollhättans Stads hantering av attacken på Kronan 2015

MSB:s kontaktpersoner:

Ingrid Tengberg, 010-240 40 77

Marie Lundqvist, 010-240 56 67

Kontaktperson Trollhättans Stad:

Kristina Hedman, 0520-49 76 47

Publikationsnummer: MSB1004 – juni 2016

ISBN 978-91-7383-666-1

Förord

Den tragiska händelsen på Kronan visar att vi som har ansvar för och jobbar med trygghet och säkerhet aldrig till fullo kan förutsäga vad som ska hända eller vad man ska förbereda sig för. Det betyder att det ständigt finns ett behov av att stärka och utveckla sin kunskap kring och förmåga att hantera och förebygga alla typer av händelser. Det är i denna ambition som Trollhättans Stad och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB samlats kring denna utvärdering, som ett effektivt verktyg i det ständiga förbättringsarbetet.

Det här var första gången i Sverige som denna typ av attack inträffade och det blir därför särskilt viktigt att fånga erfarenheter och dra lärdomar. Slutsatser, bedömningar och rekommendationer berör inte bara Trollhättans Stad, utan är av intresse för alla som bör ha beredskap för att hantera liknande händelser i offentliga miljöer.

Utvärderingen visar på att stadens hantering av attacken på Kronan var relevant och god samt att omfattande åtgärder vidtagits. Utvärderingen visar också på viktiga insikter och lärdomar, som kan stärka stadens krishanteringsförmåga ytterligare. Det är särskilt intressant att flera viktiga och relevanta insatser gjordes utan att det fanns planer eller rutiner.

Vi tackar alla som har ställt upp för intervjuer eller på annat sätt bidragit i arbetet med utvärderingen, både från Trollhättans Stad och från andra aktörer, för sin vilja att dela med sig av sina erfarenheter, både styrkor och svagheter, i syfte att skapa ett lärande. Efter en inträffad händelse har alla berörda sina personliga upplevelser och erfarenheter av vad som hände samt vad som fungerade bra och vad som kunde fungerat bättre som är viktiga att fånga. Utvärderarna har genom samtal med ett stort antal personer och genom genomgång av skriftliga källor, fått ett brett underlag för sina bedömningar.

Utvärderingar inom MSB utförs med ett lärande och förbättrande syfte. Resultaten i form av självständiga utvärderingsrapporter lämnas till uppdragsgivaren som ett underlag för dem att ta ställning till. De bedömningar, analyser och rekommendationer som framförs i utvärderingsrapporterna är utvärderarnas och behöver inte nödvändigtvis sammanfalla med vare sig MSB:s eller uppdragsgivarens slutliga bedömningar.

Per Sundström

Enhetschef,

Enheten för kunskapsutveckling, MSB

Annika Wennerblom

Stadsdirektör,

Trollhättans Stad

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Uppdrag	8
2. Metod	10
2.1 Verksamhetslogik	10
2.2 Bedömningsgrund	10
2.3 Datainsamling	11
2.4 Kvalitetssäkring	11
3. Händelsen	12
4. Trollhättans Stads hantering för att avhjälpa och återställa .	14
4.1 Larmning och inrymning	15
4.2 Intern ledning och organisation	19
4.3 Psykosocialt omhändertagande	25
4.4 Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna	29
4.5 Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen	33
4.6 Återställande av verksamheten	37
4.7 Ombyggnationen	42
4.8 Information till allmänhet och media	43
5. Samlad bedömning	49
5.1 Utvärderarnas samlade bedömning	49
5.2 Åtgärder för att öka den kommunala förmågan	54
Bilaga 1. Bedömningsgrund	56
Bilaga 2. Intervjumall	62
Bilaga 3. Intervjupersoner	63
Källförteckning	66

Sammanfattning

En maskerad gärningsman gick till attack med ett svärd mot flera personer på Kronan i Trollhättan torsdag 22 oktober 2015. En elevassistent avled direkt vid attacken, en elev samt gärningsmannen dog på sjukhus under eftermiddagen. En lärare som sedan attacken vårdats på sjukhus för allvarliga skador dog den 3 december.

Kronan är en mötesplats i stadsdelen Kronogården i Trollhättan. På Kronan finns skola årskurs F-9, fritidsgård, medborgarservice, bibliotek, kulturverksamhet och kafé. Samtliga verksamheter på Kronan var direkt berörda av attacken.

Trollhättans Stad aktiverade omgående sin krisorganisation. Hanteringen handlade främst om psykosocialt stöd till de drabbade, att återställa drabbad kommunal verksamhet samt att informera allmänhet och media.

MSB åtog sig i januari 2016, efter förfrågan från Trollhättans Stad, att utvärdera stadens hantering av attacken.

Syftet med utvärderingen är att bidra till lärande och stärkt förmåga att hantera liknande händelser i framtiden. Utvärderarna bedömer om Trollhättans Stads hantering var erforderlig, samt identifierar styrkor och svagheter i hantering, förmåga och förberedelser. Utvärderingen identifierar även åtgärder som skulle kunna öka kommunernas förmåga att hantera en liknande händelse.

Stadens vilja och ambition att göra sitt yttersta efter attacken på Kronan var tydlig och genomsyrade alla delar av hanteringen.

Rektorer och övrig personal på Kronan gjorde dessutom insatser utöver vad som normalt kan förväntas, trots att många av dem själva var drabbade och i behov av stöd.

Utvärderarnas bedömning är att stadens hantering av attacken på Kronan var erforderlig. Staden har vidtagit omfattande åtgärder i enlighet med de lagstadgade kraven i bedömningsgrunden. Nedan sammanfattas utvärderarnas bedömning av hanteringens olika delar.

- Larmning och inrymning fungerade effektivt
- Intern ledning och organisation var i stora delar förberett och välfungerande
- Det akuta psykosociala omhändertagandet var ändamålsenligt och väl förberett
- Omfattande åtgärder har vidtagits för att förebygga psykisk ohälsa bland både elever och personal
- Kommunal verksamhet som drabbats återupptogs skyndsamt

- Omfattande åtgärder har även vidtagits för att öka trygghet och studiero och skapa en god arbetsmiljö på Kronan
- Information till allmänhet och media var samordnad

En sammanfattande lärdom från hanteringen är vikten av att inte underskatta de långsiktiga behoven. Utvärderarna bedömer att staden fokuserat på behoven på kort och medellång sikt. De långsiktiga effekterna av stadens hantering för att avhjälpa och återställa är svåra att bedöma. Hälsotillståndet hos elever och personal, trygghet och studiero i skolan samt arbetsmiljö på Kronan är oklara. När verksamheterna på Kronan kan anses återställda kan utvärderarna därför inte bedöma.

Staden hade erfarenhet från tidigare inträffade händelser och övningar och hade vidtagit generella förberedelser. Däremot var förberedelserna inte erforderliga när det gäller hot och våld i de fysiska riskmiljöer som berörs av denna händelse. Planer och rutiner hade brister och var inte tillräckligt förankrade hos personalen. Trots detta agerade personalen på Kronan erforderligt under pågående händelse. De larmade snabbt och såg till att personal och elever läste in sig.

Den kommunala förmågan att hantera väpnat våld i skolmiljö behöver utvecklas. Det är viktigt att erfarenheterna från attacken på Kronan tas tillvara och sprids till andra kommuner.

Flera myndigheter tillhandahåller olika former av stöd utifrån ansvarsområde. En viktig åtgärd är att uppmärksamma och sprida det stöd som redan erbjuds och se till att det kommer till användning i större utsträckning. Ingen aktör har ensam ansvaret för krisberedskapen i skolan. Det ställer särskilda krav på samverkan mellan berörda aktörer.

Flera omständigheter under och efter attacken var till fördel för hanteringen. Det var lektionstid och de flesta elever och lärare befann sig vid tidpunkten för attacken i sina klassrum. Två polispatruller befann sig på Trollhättans polisstation när larmet gick och kunde snabbt ta sig till Kronan. Alla ansvariga tjänstemän i staden befann sig i Trollhättan. Veckan efter attacken var det höstlov, vilket gav staden andrum och tid för planering av skolstarten och återställande av övrig verksamhet.

För framtiden kan det vara värdefullt att reflektera över ett scenario där inte alla dessa omständigheter är lika fördelaktiga.

1. Inledning

En maskerad gärningsman gick till attack med ett svärd mot flera personer på Kronan i Trollhättan på torsdag 22 oktober 2015. En elevassistent avled direkt vid attacken, en elev samt gärningsmannen dog på sjukhus under eftermiddagen. En lärare som sedan attacken vårdats på sjukhus för allvarliga skador dog den 3 december.

Trollhättans Stad aktiverade omgående sin krisorganisation. Hanteringen handlade främst om att återställa drabbad kommunal verksamhet, psykosocialt stöd till de drabbade samt information till allmänhet och media.

Trollhättans Stad såg ett behov av att utvärdera sin hantering av händelsen, vilken förmåga staden hade och om man hade vidtagit tillräckliga förberedelser för att hantera en sådan här händelse. Trollhättans kommun vände sig därför till MSB med en förfrågan om utvärdering av kommunens hantering av händelsen.

Det var första gången en liknande händelse inträffade i Sverige. Möjligheten till generaliserbarhet och lärande för samtliga landets kommuner är därför stor.

1.1 Bakgrund

Trollhättans kommun har 57 000 invånare och ligger i Västra Götalands län.¹ Kommunens organisation benämns Trollhättans Stad och är den organisation som driver och förvaltar den kommunala verksamheten.² Staden har sju förvaltningar som leds av stadsdirektören.³

Hösten 2009 öppnades Kronan i stadsdelen Kronogården, ett av de mer segregerade områdena i Trollhättan. Syftet med Kronan var att främja integration genom att skapa en mötesplats för människor i området.

Kronan beskrivs som en mötesplats och inrymmer verksamheterna skola F-9, fritidsgård, bibliotek, medborgarservice, kulturverksamhet samt kafé. Skolan är uppdelad i två enheter, årskurs F-6 respektive årskurs 7-9. Där går 380 elever, varav 98 procent med utländsk bakgrund. Verksamheterna på Kronan rymms inom tre förvaltningar;

- Utbildningsförvaltningen, UTB
- Kultur och fritidsförvaltningen, KFF
- Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, ASF

¹ <http://www.trollhattan.se/startside/kommun-och-politik/kommunfakta/>, [2016-05-27]

² <http://www.trollhattan.se/startside/kommun-och-politik/kommunens-organisation/>, [2016-05-27]

³ <http://www.trollhattan.se/startside/kommun-och-politik/kommunens-organisation/>, [2016-05-27]

Samtliga verksamheter på Kronan var direkt berörda av händelsen.

I hanteringen involverades även kommunstyrelseförvaltningen. Indirekt berördes även motsvarande verksamheter i andra stadsdelar.

1.2 Uppdrag

1.2.1 Utvärderingens syfte och mål

Syftet med utvärderingen är att bidra till lärande och stärkt förmåga att hantera liknande händelser i framtiden i

- Trollhättans Stad och
- landets övriga kommuner.

Målet är att utvärderingens resultat kommer till användning i arbetet med att öka Trollhättans Stads och övriga kommuners förmåga att hantera liknande händelser i framtiden.

1.2.2 Utvärderingsfrågor

Utvärderingen svarar på följande:

1. Var Trollhättans Stads hantering av händelsen erforderlig?
2. Vilka styrkor och svagheter i Trollhättans Stads hantering kan identifieras?
 - a. Hade staden en erforderlig förmåga?
 - b. Hade staden vidtagit erforderliga förberedelser?

I utvärderingen identifieras åtgärder som skulle kunna öka den kommunala förmågan att hantera liknande händelser.

1.2.3 Avgränsningar

Utvärderingen omfattar tiden från det att händelsen inträffar till dess att Trollhättans Stad avvecklar sin krisorganisation 2016-02-02.

De styrdokument som upprättats efter attacken på Kronan ingår inte i underlaget för utvärderingen. I analys och rekommendationer tas inte hänsyn till sådant utvecklingsarbete som påbörjats med anledning av attacken.

Intervjuer har inte genomförts med elever och vårdnadshavare av hänsyn till dem som drabbade.

1.2.4 Projektorganisation

Utvärderingen har genomförts av MSB med stöd av Trollhättans Stad med följande organisation.

Styrgrupp

Annika Wennerblom (Stadsdirektör, Trollhättans Stad)

Per Sundström (Enhetschef, MSB)

Utvärderare

Ingrid Tengberg (Projektledare, MSB)

Marie Lundqvist (Utvärderare, MSB)

Stödresurser

Kristina Hedman (Säkerhetschef, Trollhättans Stad)

Per Gertow (Stadsarkivarie, Trollhättans Stad)

Stödresurserna har bistått med omfattande praktiskt stöd framför allt avseende bokning av intervjuer och insamling av dataunderlag.

1.2.5 Rapportens disposition

I kapitel två redovisas utvärderingens metod.

I kapitel tre lämnas en kort beskrivning av händelseförloppet.

I det fjärde kapitlet beskrivs och bedöms stadens hantering för att avhjälpa och återställa. Redovisningen är uppdelad på åtta områden. För varje område anges specifika förutsättningar och stadens åtgärder beskrivs. Därefter lämnar utvärderarna sina bedömningar av styrkor och svagheter.

I kapitel fem redovisas en sammanfattande bedömning med utgångspunkt i utvärderingsfrågorna. Utvärderarna lämnar rekommendationer för fortsatt arbete. Avslutningsvis redovisas åtgärder för att stärka den kommunala krisberedskapsförmågan.

Bedömningsgrunden återfinns i bilaga 1. Den frågemall som använts vid intervjuerna finns i bilaga 2. Bilaga 3 innehåller en förteckning över de personer som intervjuats.

2. Metod

2.1 Verksamhetslogik

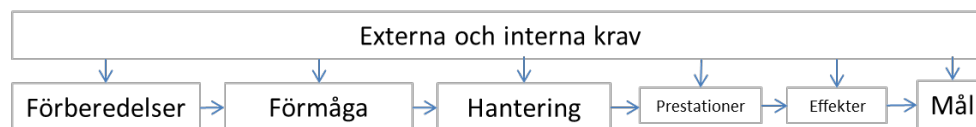

Bild 1. Verksamhetslogik för Trollhättans Stads hantering

En verksamhetslogik ligger till grund för utvärderingen, se Bild 1. Metoden kan användas som stöd i samband med planering, styrning, uppföljning, utvärdering och kommunikation av verksamheter. Genom att tydliggöra antagna orsakssamband skapas underlag för diskussion och analys.⁴ Pilarna i bilden ovan visar antagna orsakssamband.

Med hantering avses här Trollhättans Stads åtgärder för att avhjälpa och återställa drabbad verksamhet inom ramen för det egna verksamhets- och ansvarsområdet. Stadens hantering mynnar ut i prestationer. Med prestationer avses sådant som lämnar organisationen. Prestationerna är tänkta att bidra till olika effekter som i sin tur antas bidra till de övergripande målen. Hantering, prestationer och effekter är unika för varje enskild händelse.

Stadens hantering är avhängig stadens förberedelser och förmåga och de utgör ibland förklarande faktorer till styrkor och svagheter i hanteringen. Med förberedelser avses alla de åtgärder som krävs för att skapa och upprätthålla stadens förmåga att hantera händelsen. Exempel på förberedelser kan vara utvecklingsarbete, övningar, utbildningar etc.

2.2 Bedömningsgrund

En bedömningsgrund används som utgångspunkt för de värderingar som utvärderarna gör. Bedömningsgrunden omfattar olika former av krav, både av styrande och vägledande karaktär, som beskriver stadens ansvar. Dessa styrande och vägledande krav återfinns i lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, interna planer och rutiner, avtal, praxis, egna utfästelser etc. Med egna utfästelser menas service som utlovas på stadens hemsida, i broschyrer eller annat kommunikationsmaterial. När kraven appliceras på verksamhetslogikens olika delar framkommer en bedömningsgrund för utvärderingen.

En sammanfattande bedömningsgrund framgår av bilaga 1.

⁴ Verksamhetslogik, ESV 2001:16

2.3 Datainsamling

Data har samlats in via dokumentstudier och intervjuer. Dokumentstudier omfattar bland annat:

1. externa och interna styrdokument,
2. minnesanteckningar och dagböcker samt
3. utvärderingar, utredningar och rapporter.

Drygt fyrtio semistrukturerade djupintervjuer har genomförts, både i form av personliga intervjuer och i form av telefonintervjuer. Intervjufrågorna återfinns i bilaga 2. De personer som intervjuats utgör ett urval av personer som har tjänstgjort i olika befattningar både inom Trollhättans Stad och inom andra organisationer som var inblandade i hanteringen eller som på annat sätt berörts av attacken. Elever och vårdnadshavare har inte intervjuats av hänsyn till dem som drabbade. Vilka som intervjuats framgår av bilaga 3. Ytterligare ett antal personer har lämnat skriftliga redogörelser.

De enskilda intervjupersonernas utsagor går inte att identifiera i denna rapport utan redovisas på en övergripande nivå.

2.4 Kvalitetssäkring

Utvärderingen har genomförts på ett sådant sätt att ett lärande för de verksamheter inom Trollhättans Stad som står i centrum för utvärderingen har främjats. Staden har varit delaktig under hela utvärderingsprocessen.

Verksamhetslogik och bedömningsgrund har tagits fram i dialog med Trollhättans Stad. Samtliga personer som har intervjuats i utvärderingen har fått möjlighet att i efterhand justera och godkänna utvärderarnas intervjuanteckningar. Intervjupersonerna har också fått möjlighet att faktagranska beskrivningarna av stadens hantering i kapitel fyra.

Utvärderarna har haft tre formella avstämningar med styrgruppen under arbetets gång. Avstämningarna har behandlat:

1. Rapportstruktur och bedömningsgrund
2. Faktagranskning
3. Slutlig rapport

Utvärderingen har kvalitetssäkrats av berörda delar inom MSB. I övrigt har utvärderarna följt de riktlinjer för kvalitetssäkring avseende bland annat systematik och transparens som framgår av dokumentet "Utvärdering inom MSB".⁵

Utvärderarnas integritet och objektivitet har värnats genom hela utvärderingsprocessen.

⁵ Utvärdering inom MSB, MSB, 2014

3. Händelsen

Klockan 10.08 inkom första larmet från Kronan till SOS Alarm.⁶ En maskerad gärningsman gick till attack med ett svärd mot flera personer på Kronan i Trollhättan.

I en artikel i Svensk Polis beskriver de två poliser som var först på plats händelseförloppet från det första larmet.⁷ Nedan följer ett sammandrag från artikeln.

Samtalen från skolan strömmar in till ledningscentralen i Göteborg, ett tecken på att situationen är mycket allvarlig.

En av alla som ringer in är en förskollärare som tagit skydd i skolans bibliotek med sin grupp vettskrämda sexåringar som i sina knallgula reflexvästar försöker gömma sig under bord och bänkar.

”Han springer runt med svärd”, säger förskolläraren i telefon samtidigt som hon hyschar på barnen.

De två poliserna befinner sig på Trollhättans polisstation och åker direkt till Kronan. När de kommer fram ligger en skadad man på gräsmattan, omringad av en grupp människor som tittar upp mot polisbilen och förtvivlat pekar mot skolan. De stannar utanför entrén, hoppar ur, drar sina vapen och springer in.

Innanför dörren ligger ytterligare två svårt skadade. Poliserna lyfter blicken mot loftgången ovanför och då kommer han plötsligt, en maskerad man med svärd som marscherar fram från vänster till höger. De springer upp för trappan som vetter i samma riktning, rakt mot den punkt där de kommer att mötas.

”Polis! Släpp svärdet!”

Gärningsmannen som hittills inte har sett dem tvärstannar, vänder om, möter deras blick genom den svarta ansiktsmasken, höjer svärdet och går emot dem. Det har nu gått 45 sekunder sedan poliserna sprang in. Poliserna skjuter varsitt skott. Allt blir tyst. Det enda som hörs är musiken från den skjutne mannens mobil som ligger bredvid honom på golvet och som spelar en låt av metalbandet White Zombie.

När poliserna som sköt honom går fram och sliter av masken möts de av ett allt annat än vanligt ansikte: alldeles vitsminkat med svart färg runt ögonen. Håret är nyrakat på sidorna och bestrött med glitter, som inför en högtidsdag. Och han drevs av hat mot andra människor.

⁶ Förundersökningsprotokoll, Åklnr. ÅM-144882-15, Polisen

⁷ [http://www.svenskpolis.se/Artikelarkiv/Artiklar-20161/Februari-2016/Tillbaka-pa-Kronan/_\[2016-05-27\]](http://www.svenskpolis.se/Artikelarkiv/Artiklar-20161/Februari-2016/Tillbaka-pa-Kronan/_[2016-05-27])

Minuterna innan hade han metodiskt marscherat fram och tillbaka i skolans korridorer med svärdet vilande mot höger axel, förbi svarta skåp med hänglås och rödmålade väggar, i en slags katt och rätta-lek med elever som trodde att det var ett skämt.

Ryktet om attacken spred sig snabbt och utanför Kronan samlas förtvivlade anhöriga och nyfikna allmänhet. Folkmassan fortsätter att växa i hundratals och polis och väktare kämpar för att hålla avspärningarna i väntan på förstärkning från hela region Väst.

En husrannsakan hemma hos gärningsmannen visade att han börjat intressera sig för Kronans skola ungefär två veckor tidigare. Där fanns också ett avskedsbrev där motivet, hat mot människor med annan etnisk härkomst, framgick liksom att han inte förväntade sig att överleva själv. Gärningsmannen avled på sjukhus senare samma eftermiddag.

En elevassistent avled direkt vid attacken, en elev dog på sjukhus under eftermiddagen. Ytterligare två elever skadades, varav den ena svårt. En lärare, som sedan attacken vårdats på sjukhus för allvarliga skador, dog den 3 december.

Polisens förundersökning avslutades den 9 mars 2016.⁸

⁸ Händelsen på skolan Kronan i Trollhättan, Nationella operativa avdelningen, 2016-03-18

4. Trollhättans Stads hantering för att avhjälpa och återställa

I detta kapitel beskrivs och bedöms Trollhättans Stads hantering för att avhjälpa och återställa drabbad kommunal verksamhet inom ramen för stadens verksamhets- och ansvarsområden.

En bedömningsgrund används som utgångspunkt för de värderingar som utvärderarna gör av stadens hantering av händelsen. Bedömningsgrunden omfattar olika former av krav, både av styrande och vägledande karaktär, som beskriver stadens ansvar.

I bild 2 anges de huvudsakliga kraven på staden. Bilden är en förenkling. De prestationer som anges är ett urval av de åtgärder som staden vidtog under hanteringen.

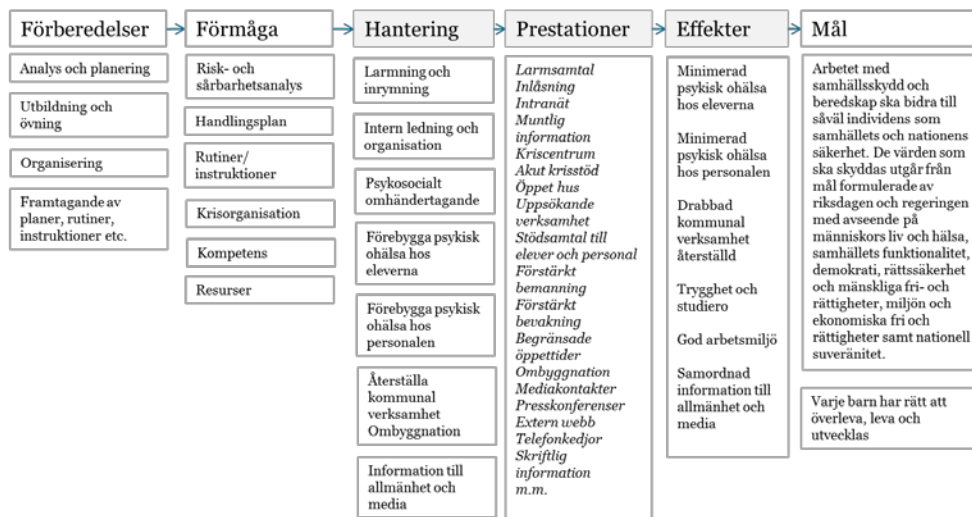

Bild 2. Bedömningsgrund

Hanteringen har delats upp i åtta områden som redovisas i var sitt avsnitt i detta kapitel:

- Avsnitt 4.1 Larmning och inrymning
- Avsnitt 4.2 Intern ledning och organisation
- Avsnitt 4.3 Psykosocialt omhändertagande
- Avsnitt 4.4 Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna
- Avsnitt 4.5 Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen
- Avsnitt 4.6 Återställande av verksamheten
- Avsnitt 4.7 Ombyggnationen
- Avsnitt 4.8 Information till allmänhet och media

Åtgärder för att förebygga psykisk ohälsa hos eleverna och personalen är viktiga delar i att återställa drabbad verksamhet, men redovisas i separata avsnitt för att dessa åtgärder var omfattande. Information till allmänhet och media kan också bidra till att återställa drabbad verksamhet, men redovisas även det separat.

Respektive avsnitt inleds med en beskrivning av specifika förutsättningar. Stadens hantering i form av vidtagna åtgärder redogörs för. Därefter lämnar utvärderarna för varje område sin bedömning av vad i hanteringen som fungerade bra och vad som fungerade mindre bra samt bidragande orsaker till styrkor och svagheter. Bedömningen bygger på insamlad data och görs mot bakgrund av kraven i bedömningsgrunden.

För att områdena ska kunna läsas fristående från varandra förekommer en del upprepningar. Varje område bör däremot läsas i sin helhet; förutsättningar, hantering och bedömning.

Utvärderingar inom MSB utförs med ett lärande och förbättrande syfte. Resultaten i form av självständiga utvärderingsrapporter lämnas till uppdragsgivaren som ett underlag för dem att ta ställning till. De bedömningar, analyser och rekommendationer som framförs i utvärderingsrapporterna är utvärderarnas och behöver inte nödvändigtvis sammanfalla med vare sig MSB:s eller uppdragsgivarens slutliga bedömningar.

Kronan beskrivs som en mötesplats och inrymmer verksamheterna skola F-9, fritidsgård, bibliotek, medborgarservice, kulturverksamhet samt kafé. Skolan är uppdelad i två enheter, årskurs F-6 respektive årskurs 7-9. Där går 380 elever, varav 98 procent med utländsk bakgrund. Samtliga verksamheter på Kronan var direkt berörda av händelsen. Verksamheterna på Kronan ryms inom tre förvaltningar;

- Utbildningsförvaltningen, UTB
- Kultur och fritidsförvaltningen, KFF
- Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, ASF

I hanteringen involverades även kommunstyrelseförvaltningen, KSF. Indirekt berördes även motsvarande verksamheter i andra stadsdelar.

4.1 Larmning och inrymning

4.1.1 Förutsättningar Larmning och inrymning

Skolverket har tillsammans med Polisen, Sveriges kommuner och landsting (SKL) och MSB tagit fram stödmaterial för hur skolor kan agera vid väpnat respektive grövre våld i skolan.⁹

⁹ Grövre våld i skolan - vad man vet och vad man kan göra, Stödmaterial, Skolverket, 2009 samt Väpnat våld i skolan - hur skolor kan agera om det händer, Stödmaterial, Skolverket, 2014

I Nationell risk- och förmågebedömning 2012 redovisar MSB en scenarioanalys av en så kallad skolskjutning.¹⁰

Enligt stadens Handlingsprogram mot hot och våld ska det på varje arbetsplats finnas rutiner som tydliggör hur personal ska agera vid hot- och våldssituationer. I handlingsprogrammet anges skolan, bibliotek och fritidsgårdar som fysiska riskmiljöer.¹¹

Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation inkluderar plan vid hot och våld.¹² Denna plan ska aktualiseras, med praktiska övningar regelbundet i samtliga verksamheter och revideras en gång per år. Då ska också eventuellt utbildningsbehov tas upp.

Kultur- och fritidsförvaltningen, KFF, har en krisplan med checklistor och rekommendationer.¹³ Förvaltningen har även en checklista specifikt för hot- och våldssituationer på Kronan.¹⁴

Inom Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, ASF, finns ingen egen plan vid hot och våld.

4.1.2 Hantering Larmning och inrymning

Klockan 10.08 inkom första larmet från Kronan till SOS Alarm.¹⁵ Gärningsmannen hade då redan attackerat ett antal personer och gick runt i korridorerna sökandes efter ytterligare offer. Ytterligare flera ur personalen larmade därefter till SOS Alarm. Polisen var snabbt på plats och avlossade två skott mot gärningsmannen som avled på sjukhus senare samma eftermiddag.

Vid tidpunkten för attacken var det lektionstid och merparten av elever och lärare befann sig i klassrummen.

Flera som mötte gärningsmannen har i vittnesförhör uppgett att de först trodde att det var fråga om ett skämt.¹⁶ När det stod klart att det var på allvar låste personal och elever in sig i klassrum och andra utrymmen. Vissa barrikaderade dörrar och försökte hålla sig utom synhåll från fönster. Rektorn sprang runt och knackade på i klassrummen och bad personalen att låsa in sig, släcka ner, dra för fönster och inte öppna för någon. En biträdande rektor ringde från lärarrummet runt till lärare i klassrummen och uppmanade dem att låsa om sig.

Det samlades snabbt mycket människor utanför Kronan och situationen upplevdes av många som kaosartad. Vårdnadshavare var förtvivlade över att inte få komma i kontakt med sina barn. Identitet på och tillstånd för de direkt drabbade var oklar vilket skapade stor frustration.

¹⁰ Nationell risk och förmågebedömning, MSB, 2012

¹¹ Handlingsprogram mot hot och våld, Trollhättans Stad, 2007-12-06

¹² Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation, inkluderar Plan vid hot och våld, Trollhättans Stad, 2015-06-02

¹³ Krisplan – checklistor och rekommendation, Trollhättans Stad

¹⁴ Checklista för hot- och våldssituationer, Trollhättans Stad, 2015-10-02

¹⁵ Förundersökningsprotokoll, Åklnr. ÅM-144882-15, Polisen

¹⁶ Förundersökningsprotokoll, Åklnr. ÅM-144882-15, Polisen

Det dröjde innan information lämnades till alla de människor som befann sig utanför Kronan. Polisen lämnade sin första information kl. 12.30.¹⁷ Kronan spärrades av för brottsplatsundersökning och allmänheten fick tillträde till Kronan först torsdag 29 oktober.¹⁸

Flera ur personalen på Kronan larmade internt till berörda chefer och kollegor. Information om att något allvarligt hänt på Kronan spred sig snabbt. Trollhättans kommunpolis kontaktade Kommunstyrelsens ordförande omgående för att informera om händelsen och få bekräftat att POSOM skulle aktiveras. Stadens POSOM och övrigt krisstöd beskrivs närmare i avsnitt 4.3.

Flera berörda chefer och kollegor tog sig omgående till Kronan. Några av dem fick tillträde till Kronan av polisen. Några tog sig in i byggnaden bakvägen, efter att huvudentrén låsts av polisen. De blev sedan fast där tills polisen beslutade att lokalerna skulle utrymmas.

I Stadshuset beslutade stadsdirektören att sammankalla de berörda förvaltningscheferna, det vill säga cheferna för UTB, KFF och ASF som har verksamhet på Kronan, samt de stödfunktioner som behövdes i den Operativa staben (informationschef, personalchef och säkerhetschef). Även chefen för företagshälsovården, Hälsan deltog de första timmarna och fick uppdrag att förstärka Hälsan.

Alla berörda chefer befann sig vid tidpunkten i Trollhättan och första mötet i Operativa staben kunde hållas redan kl. 11.40.

Parallellt med Operativa staben aktiverade de berörda förvaltningarna sina krisorganisationer. Förvaltningscheferna fungerade som länk mellan nivåerna. UTB, som är betydligt större än de andra två förvaltningarna, aktiverade krisgrupper på områdesnivå.

När informationen om attacken blev känd, uppmanades övriga skolor att bedöma om skolan skulle hålla låst och om vårdnadshavare skulle informeras. Det var svårt att bedöma om det var en kris för varje enskild skola och förskola, vilket ledde till att det inte upprättades krisrum och att krisgrupper inte sammankallades lokalt. Arbetet på övriga skolor och förskolor bestod till stor del i att ge information och att hålla ett lugn i verksamheterna. Elevernas säkerhet och trygghet prioriterades.¹⁹

Lokalerna utrymdes omkring kl. 12.45 och elever och personal började släppas ut.

4.1.3 Bedömning Larmning och inrymning

Utvärderarna bedömer att personalen på Kronan agerade erforderligt under pågående händelse. De larmade snabbt och såg till att personal och elever låste in sig, så kallad inrymning. Det var en fördel att det var lektionstid och de flesta elever och lärare vid tidpunkten för attacken befann sig i sina klassrum. Polisens bedömning är att gärningsmannen hade dödat fler om de som

¹⁷ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

¹⁸ Pressinbjudan, Trollhättans Stad, 2015-10-27

¹⁹ Extra ledningsgruppsmöte ang. krishantering 27 oktober 2015

befunnit sig i byggnaden sprungit ut i panik.²⁰ Det var också en fördel att polisen snabbt kunde ta sig till Kronan.

Däremot var det inte bra att några tjänstemän tog sig förbi polisens avspärningar och in i byggnaden bakvägen. Polisen hade ännu inte uteslutit att det fanns fler gärningsmän i byggnaden och brottsplatsen hade inte säkrats. I utvärderingen av polisens insats under händelsen på Kronan påpekar Nationella operativa avdelningen att det inte fullt ut gick att skydda de individuella brottsplatserna och uppenbara forensiska spår eftersom det var många människor i rörelse på platsen.²¹ Agerandet kunde dessutom innebära en fara för tjänstemännen själva och begränsade deras möjligheter att lämna platsen. De blev fast i lokalerna tills polisen beslutade att utrymma.

Utvärderarna bedömer att larmning internt till berörda chefer gick snabbt. Operativa staben sammankallades skyndsamt och ett första mötet kunde hållas inom rimlig tid. Även förvaltningarna mobiliserade sina krisorganisationer skyndsamt. Information lämnades omgående till berörda inom staden.

Skolverket har tillsammans med Polisen, SKL och MSB tagit fram stödmaterial för hur skolor kan agera vid väpnat respektive grövre våld i skolan. Detta stödmaterial var däremot inte känt på Kronan. Inrymning är en strategi som i stödmaterialen rekommenderas i en händelse som denna. Eftersom varje skola har unika lokaler är det viktigt att ha funderat över den enskilda skolans utformning och hur en inrymning skulle kunna fungera på skolan.²² Det hade inte gjorts på Kronan. I Nationell risk- och förmågebedömning 2012 redovisar MSB en scenarioanalys av en skolskjutning.²³ Scenarioanalysen har inte haft någon större spridning och var inte känd av staden. Inga övningar med koppling till hot och våld av utomstående eller pågående dödligt våld har genomförts på Kronan eller inom annan skolverksamhet i staden.

Utvärderarna bedömer att det finns brister i Trollhättans Stads förberedelser vad det gäller förmåga att hantera hot- och våld av utomstående på Kronan. De flesta verksamheterna på Kronan anges i stadens handlingsprogram mot hot och våld som fysiska riskmiljöer, vilket innebär att behovet av ändamålsenliga planer och rutiner är extra stort. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter ska rutiner vara kända av alla arbetstagare som kan bli berörda av riskerna.²⁴ Det är därför anmärkningsvärt att rutiner som tydliggör hur personal på Kronan ska agera vid hot- och våldssituationer inte var förankrade hos personalen och i vissa delar saknades helt.

I Centrala skolområdets Plan vid hot och våld nämns obehöriga som tränger sig in/uppträder hotfullt mot barnen i fyra korta punkter. Den informationen är

²⁰ Förundersökningsprotokoll, Åklnr. ÅM-144882-15, Polisen

²¹ Händelsen på skolan Kronan i Trollhättan, Utvärdering av polisens insats, Nationella operativa avdelningen, 2016-03-18

²² Väpnat våld i skolan - hur skolor kan agera om det händer, Stödmaterial, Skolverket, 2014 samt Grövre våld i skolan - vad man vet och vad man kan göra, Stödmaterial, Skolverket, 2009

²³ Nationell risk och förmågebedömning, MSB, 2012

²⁴ Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS (1993:2), om våld och hot i arbetsmiljön

inte tillräcklig för att som personal förstå hur man ska agera i händelsen. Övningar och genomgång av Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation har heller inte genomförts. Rutiner vid konflikter, hot eller våld för skolverksamheten på Kronan anger inte heller hur personal ska agera i sådana situationer, utan snarare vad som ska göras efter inträffad händelse. Dessutom behandlar dessa rutiner inte hot och våld av utomstående.

Utvärderarna bedömer att det är positivt att larmning och inrymning ändå fungerade väl mot bakgrund av ovanstående brister i stadens förberedelser.

4.2 Intern ledning och organisation

4.2.1 Förutsättningar Intern ledning och organisation

I Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor beskriver Trollhättans Stad formerna för sin krishantering.²⁵ Styrdokumentet omfattar bland annat:

- Ledningsplan
- Informationsplan
- POSOM (Psykiskt och socialt omhändertagande)
- Arbetsmarknads- och socialtjänst
- Utbildning, barnomsorg
- Kultur och Fritid

Dessa samlade handlingsplaner bygger på den riskbild som den kommunala risk- och sårbarhetsanalysen 2011 pekar på.²⁶ Därutöver finns krisplaner inom respektive förvaltning. Dessa anges i bilaga 1.

En krisledningsövning i social oro genomfördes 2011.²⁷ Dokumentation från övningens genomförande och lärdomar saknas.

4.2.2 Hantering Intern ledning och organisation

Stadsdirektören beslutade omgående att sammankalla de berörda förvaltningscheferna i Operativa staben, det vill säga cheferna för:

- Utbildningsförvaltningen, UTB
- Kultur och fritidsförvaltningen, KFF
- Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, ASF

Till Operativa staben kallades även de stödfunktioner som behövdes (informationschef, personalchef och säkerhetschef). Även chefen för Hälsan deltog de första timmarna och fick i uppdrag att förstärka Hälsan. Att aktivera krisledningsnämnden var aldrig aktuellt. De beslut som fattades inom Operativa staben låg inom stadsdirektörens beslutsmandat. Då beslut behövde fattas som låg utanför stadsdirektörens mandat lyftes frågan till politiken.

²⁵ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

²⁶ Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018, Trollhättans Stad, 2015-08-24

²⁷ Krisledningsövning 2011-12-16, Trollhättans Stad, Secredo

Första mötet i Operativa staben hölls kl. 11.40. Operativa staben hade flera möten under dagen och regelbundna avstämningar med polisen.

I staben började de orientera sig i vad som hade hänt, identifiera vilka som behövde informeras och behov av stöd. Det var oklara uppgifter om vad som hänt och vilka som var direkt drabbade. I det akuta skedet fokuserade Operativa staben på följande frågor:

- Lägesrapporter från förvaltningarna
- Information och kommunikation
- Psykosocialt stöd till elever, personal, drabbade familjer samt allmänhet
- Information till de fackliga organisationerna
- Ekonomi, diarieföring
- Flaggning, minnesstund, manifestation, kondoleansbord i stadshuset
- Risken för social oro i området

Enligt stadens Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor är stadskansliet en stödfunktion till den Operativa staben.²⁸ Stadskansliet var tänkt att ansvara för bland annat dokumentation men den funktionen tog hand om annat praktiskt, såsom mötesinbjudningar, informationsutskick, bokning av mat, kaffe till Operativa staben. Chefen för Enheten för Skydd och säkerhet hade varit anställd i tre veckor och hade begränsad kunskap om den Operativa staben och organisationen i övrigt. Hon märkte att ingen dokumenterade elektroniskt och började föra minnesanteckningar. Det blev aldrig av att frågan om dokumentation lyftes initialt. Stabens möten hade ingen i förväg dokumenterad struktur, men stadsdirektören inledde varje möte med återkommande frågor som skulle avhandlas under mötet. Efter några möten utkristalliserades ett visst antal frågor som ständigt återkom på dagordningen.

Efter Operativa stabens möten lämnade stadsdirektören information om vad som avhandlats samt fattade beslut till Kommunstyrelsens ordförande.

Parallellt med Operativa staben aktiverade de berörda förvaltningarna sina krisorganisationer. Förvaltningscheferna fungerade som länk mellan nivåerna. UTB, som är betydligt större än de andra två förvaltningarna, aktiverade även krisgrupper på områdesnivå. Dokumentation från möten i förvaltningarnas krisorganisationer saknas till stor del.

Efter utrymningen samlades Kronans personal på fritidsgården som ligger alldeles intill. Rektorn och informationschefen informerade kort om vad som hänt. Kronans fritidsgård öppnades upp som stödcentrum för personalen. Information lades ut om att en tragisk händelse hade ägt rum på Kronan på intranätets startsida, med länk till Trollhättans Stads externa webb, så att anställda och allmänhet kunde få uppdaterad information om händelseutvecklingen. Skriftlig information till personalen via intranät och e-post komplettera-

²⁸ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

des med mycket muntlig information i samband med möten och direktkontakt med enskilda.

Alla allvarliga tillbud som sker på en arbetsplats ska anmälas till Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan.²⁹ Ett av huvudskyddsombuden påpekade detta för utbildningsförvaltningen som såg till att anmälan gjordes samma dag som attacken inträffade.³⁰

Erbjudanden om stöd välldes in, från andra kommuner, från organisationer, trossamfund, andra föreningar med flera. En del av de erbjudanden som kom in diariefördes.

Det väktarbolag som staden anlitat fick i samråd med skyddsombud från Transportarbetarförbundet direktiv om att samtliga larm som inkom från områdena Lextorp, Kronogården samt Sylte skulle dubbelbemännas nattetid. Kontakt med polis skulle ske i samband med att väktare åkte på larm under nattetid. Händelsen innebar stor påfrestning för väktarbolaget som hade svårt att bemanna enligt stadens behov. Det resulterade i att staden anlidade ett annat väktarbolag som komplement.³¹

Huvudskyddsombuden blev initialt inte kallade till de möten som arrangerades av förvaltningarna. Efter att ha uppmärksammat det för Personalkontoret kallades de fackliga organisationerna till ett informationsmöte fredag 23 oktober kl. 13.00 om vidtagna åtgärder och planerat arbete.³² De fackliga organisationerna, förvaltningarna, Personalkontoret och Enheten för Skydd och säkerhet träffades därefter för regelbundna riskbedömningar på Kronan.³³

Fredag morgon tog stadsdirektören och chefen för UTB emot chefer, förskolechefer och rektorer. Friskolor och Kunskapsförbundet Väst var också inbjudna. En tyst minut hölls och det gavs saklig information om händelsen och läget. Alla enheter uppmanades under fredagen att samtala med barnen och eleverna om värderundsfrågor.

Stadsdirektören kallade under fredagen även till ett möte med sin ledningsgrupp (SDL), för information om händelsen och vidtagna åtgärder. I SDL ingår samtliga förvaltningschefer och stabschefer. Till mötet bjöds också de kommunala bolagens VD: ar (bostadsbolaget, fastighetsbolaget och energibolaget) in.

En aktivitetskod upprättades för stadens utgifter till följd av attacken på Kronan.³⁴

Under fredagen flaggade alla stadens verksamheter på halv stäng. Ett minnesbord upprättades på fritidsgården. Ett kondoleansbord upprättades i stadshusets entré. Under helgen flaggade endast stadshuset på halv stäng. Genom ett privat initiativ anordnades på söndagen en manifestation mot våld och hat, och

²⁹ Arbetsmiljölagen (1977:1160), Socialförsäkringsbalk (2010:110)

³⁰ Anmälan till Arbetsmiljöverket, e-postmeddelande 2015-10-22?

³¹ Beslut om skyddsåtgärd, G4S Security Services, 2015-10-22

³² Minnesanteckningar Operativa staben, från 2015-10-22 till 2016-01-07

³³ Riskbedömning med handlingsplan, 2015-11-16, 2015-11-30

³⁴ Minnesanteckningar Operativa staben, från 2015-10-22 till 2016-01-07

för att hedra offren. Det var stor uppslutning med flera tusen människor som deltog. Trollhättans Stad deltog med flera representanter. Manifestationen inleddes med ett fackeltåg från Lexingtons fritidsgård till en scen i närheten av Kronan. Staden såg till att ha väktare på plats på Lexingtons fritidsgård för att säkerställa att ordning och trygghet upprätthölls.³⁵

Vid ett extra ledningsgruppsmöte på UTB den 27 oktober beslutades att varje chef skulle redogöra för krishanteringsarbetet den 22 oktober i ett dokument som sedan skulle diarieföras.³⁶ Några chefer har diariefört redogörelser.

Utbildningsnämnden kallades samma dag till ett extra sammanträde. Chefen för UTB redogjorde för händelsen och lämnade en nulägesbeskrivning. Krishanteringen bedömdes ha fungerat. Information om skolstarten den 2 november lämnades.³⁷

Den 28 oktober lämnade stadsdirektören och polisen information till Kommunstyrelsen.

Samtliga förvaltningschefer fick i uppdrag att till ledningsgruppens möte 29 oktober inventera vilka publika aktiviteter som planerats under återstoden av året. Den inventeringen låg sedan till grund för en prioritering av vilka aktiviteter som skulle fullföljas alternativt skjutas på med anledning av händelsen.³⁸ Operativa staben beslutade bland annat att ställa in en planerad kulturfestival på Kronan under lovveckan och en dricksvattenövning som skulle ha genomförts 3-4 november.

I Operativa stabens fortsatta arbete dominerade följande frågor:

- Lägesrapporter från förvaltningarna
- Förstärkt bevakning och öppettider på Kronan
- Återställande av verksamheterna på Kronan
- Personalfrågor såsom lön, frånvaro, mertid/övertid, försäkringsfrågor
- Sanering av Kronan
- Information till Kommunstyrelsen
- Ombyggnation av Kronan

Det politiska intresset på nationell nivå var stort och stadsdirektören med flera deltog vid besök av statsministern, utbildningsministern och moderaternas partiledare. Operativa staben förberedde och planerade också kungen och drottningens besök den 11 november. En ny ljusställning till minnesplatsen som staden beställt installerades samma eftermiddag som det kungliga besöket. Representanter för kommunledningen deltog och stadsdirektören talade vid minnesstunder i samband med begravningarna av offren för attacken.

³⁵ Minnesanteckningar Operativa staben, från 2015-10-22 till 2016-01-07

³⁶ Extra ledningsgruppsmöte ang. krishantering, tisdag 27 oktober 2015

³⁷ Sammanträdesprotokoll, UN § 114, 2015-10-27

³⁸ Minnesanteckningar Operativa staben, 2015-10-22 - 2016-01-07

Den 3 november beslutades att med anledning av händelsen på Kronan anordna en säkerhetsutbildning 2016 för hela organisationen med inriktning på säkerhet i offentliga miljöer.³⁹

I november bildades ett samverkansforum på Kronan där alla chefer i huset, huvudskyddsombuden, chefen för Personalkontoret samt chefen för Enheten för Skydd och säkerhet ingick. I forumet diskuterades förvaltningsövergripande frågor. Minnesanteckningar fördes vid mötena. Samverkansforumet på Kronan höll sitt sista möte 12 februari 2016. Förvaltningarna diskuterade då nya samverkansformer.⁴⁰

Operativa staben höll sitt sista möte 19 januari. I samband med det avvecklades Operativa staben. Kostnader och beslut togs på respektive förvaltning från och med den 2 februari.

Den 7 februari återsamlades Operativa staben för debriefing kring gruppens arbete.

4.2.3 Bedömning Intern ledning och organisation

Utvärderarna bedömer att Operativa staben fungerade väl. I intervjuer beskrivs Operativa staben som en sammansvetsad grupp som känner varandra väl och fungerar bra tillsammans. Att alla var på plats i Trollhättan när attacken inträffade gjorde att de kunde påbörja sitt arbete omgående. Det var en styrka att Operativa staben snabbt identifierade vilka frågor som var viktiga i det akuta skedet och vilka frågor som därefter behövde hanteras. Det var också en styrka att de hade genomfört flera övningar tillsammans. Däremot är det en brist att det saknas dokumentation av genomförande och lärdomar från krisledningsövningen 2011 om social oro.⁴¹

Av stadens Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor framgår att vid en händelse av mindre omfattning som kan hanteras av den ordinarie verksamhetens organisation ska fem ledamöte och tre ersättare ur Kommunstyrelsen utgöra Krisledning för Trollhättans Stad. När Krisledningen finner det tillämpligt kan beslut delegeras till Operativa stabens chef.⁴² Något sådant delegationsbeslut finns inte dokumenterat. Staden ansåg att det inte behövdes eftersom de beslut som fattades inom Operativa staben låg inom stadsdirektörens beslutsmandat. Då beslut behövde fattas som låg utanför mandatet lyftes frågan till politiken. Utvärderarna bedömer att planen inte var ändamålsenlig i den här frågan.

Utvärderarna har inte granskat förvaltningarnas krisledningsorganisationer i detalj men av vad som framkommit i intervjuer bedöms de ha fungerat väl. UTB hade en större krisorganisation i två nivåer som upplevdes fungera bra. Inom KFF fick enskilda tjänstemän ta stort ansvar i flera roller samtidigt till

³⁹ Minnesanteckningar Operativa staben, 2015-10-22 - 2016-01-07

⁴⁰ Minnesanteckningar Kronan 2015-11-30, 2015-12-14, 2016-01-25, 2016-02-12

⁴¹ Krisledningsövning 2011-12-16, Trollhättans Stad, Secredo

⁴² Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

följd av att förvaltningen har en liten organisation. Inom ASF blev det inte lika påtagligt tack vare att den förvaltningen har begränsad verksamhet på Kronan.

Utvärderarna bedömer att dokumentationen från Operativa stabens möten var bristfällig. Det är svårt att via minnesanteckningarna få en överblick över fattade beslut och i vilken utsträckning uppgifter som fördelades ut faktiskt fullföljdes. Det tycks inte ha förekommit någon systematisk uppföljning av föregående möte. Det hade varit en fördel om dokumentationsansvar och struktur för mötena hade beslutats och dokumenterats i förväg.

Dokumentationen från hanteringen är generellt bristfällig, även från förvaltningarnas krisledningsmöten. Det har även framgått att det ibland varit otydligt för tjänstemännen vad som skulle uppfattas som beslut och viljeriktning från politiken. Det finns en otydlighet i var olika beslut fattades och vilket mandat olika forum hade. Detta gäller till exempel förstärkt bevakning på Kronan och ombyggnationen, som beskrivs i avsnitt 4.6 respektive 4.7.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att Operativa staben såg till att löpande hålla berörda informerade, både internt och externt.

Utvärderarna bedömer att samverkan mellan förvaltningarna fungerade bra på central nivå där cheferna hade ett forum att mötas i Operativa staben. Arbetet inom förvaltningarna skedde dock till stor del i stuprör. Samordningen mellan förvaltningarna i efterarbetet kunde ha varit bättre. Inom KFF och ASF upplevde många att UTB fick en dominerande ställning tack vare att det är en större förvaltning med mer resurser och mer verksamhet på Kronan. Samtidigt upplevde vissa inom UTB att skolans och elevernas behov fick ta hänsyn till annan verksamhet, vilket inte hade behövts på en "vanlig" skola. Värdefullt för hanteringen var att det i november bildades ett samverkansforum på Kronan där representanter för alla berörda verksamheter fanns representerade.

Utvärderarna bedömer att den interna kommunikationen i huvudsak har fungerat bra. Några anmärkningsvärda brister har inte framkommit. Skriftlig information via intranät och e-post har kompletterats med mycket muntlig information. Detta är viktigt eftersom inte all personal har daglig tillgång till intranät och e-post. Vikten av att informera rektorer, förskolechefer och andra berörda inom hela stadsförvaltningen uppmärksammades tidigt. Däremot var det en brist att huvudskyddsombuden inte kallades till möten inledningsvis. Efter att det påtalades har dialogen med huvudskyddsombuden varit god.

Det var positivt att anmälan till Arbetsmiljöverket gjordes samma dag som attacken inträffade.

Staden saknade en systematisk hantering av inkomna erbjudanden om stöd vilket gjorde att det var svårt att få en överblick över tillgängliga resurser och stämma av dem mot behoven.

Utvärderarna bedömer att staden följde krisplanen för KFF när det gäller ceremoniella handlingar så som exempelvis flaggning på halv stång, minnesbord och deltagande vid minnesstunder och manifestationer.

Staden var oförberedd när Transportarbetarförbundet införde skyddsstopp med kort varsel. Utvärderarna bedömer att det var positivt att staden löste situationen genom dialog med väktarbolaget och att staden anlät ett annat väktarbolag som komplement när det upphandlade väktarbolaget fick svårt med bemanningen med kort varsel.

Det är positivt att Operativa staben återsamlades efter avslutat arbete för att reflektera över gruppens arbete och ta tillvara på erfarenheter.

4.3 Psykosocialt omhändertagande

4.3.1 Förutsättningar Psykosocialt omhändertagande

POSOM

Erfarenheter har visat att psykiatriska och psykosomatiska sviter kan förebyggas med ett tidigt omhändertagande. I det akuta skedet av en händelse tillhandehåller staden stöd genom psykosocialt omhändertagande, POSOM. Syftet med POSOM är att samverka och länka till befintliga resurser internt och externt i organisationen för att skapa förutsättningar för tillfälliga stödinsatser både i ett akut skede och på lite längre sikt. Det framgår av POSOM-planen, som ingår i stadens Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor.⁴³ Stadens POSOM består av sju tjänstemän, företrädesvis chefer. Deltagarna schemaläggs och ersätts för jour. Ett nära samarbete finns med Vänersborgs POSOM. POSOM är en del av Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, ASF.

Övrigt stöd till allmänheten

I Trollhättans Stad finns verksamheter som arbetar stödjande mot barn och ungdomar, samt familjer. I Resursforum barn och unga som ligger inom ASF ingår flera olika verksamheter som på olika sätt arbetar för att främja goda uppväxtförhållanden för barn och ungdomar i Trollhättan.⁴⁴ Ung Fritid är en verksamhet där personalen är anställd av föreningen IFK Trollhättan men arbetar på uppdrag av Kultur- och fritidsförvaltningen, KFF. Verksamheten syftar till att skapa en meningsfull fritid för ungdomar.⁴⁵ Trygghetsvandrarerna är en ideell förening som samordnas under folkhälsoarbetet i Kommunstyrelseförvaltningen, KSF. Trygghetsvandrarerna är närvarande vuxna förebilder och ett medmänskligt stöd för ungdomar.⁴⁶ Inom dessa verksamheter finns en god lokalkännedom och en bred språkkompetens. De fungerar som en länk mellan myndigheter och civilsamhället.

⁴³ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

⁴⁴ <http://www.trollhattan.se/start sida/omsorg-och-hjalp/familj-barn-och-ungdom/stod-till-barn-och-unga/verksamheter-stod-till-barn-och-unga/resursforum-barn--unga/>, [2016-05-27]

⁴⁵ <http://www.svenskalag.se/ifktrollhattan/sida/32486/ung-fritid>, [2016-05-27]

⁴⁶ http://www.trollhattan.se/start sida/omsorg-och-hjalp/trygg-och-saker/brottsforebyggande-arbete/trygghetsvandrare/?vv_hit=true, [2016-05-27]

4.3.2 Hantering Psykosocialt omhändertagande

POSOMs insats

POSOM aktiverades via SOS Alarm cirka kl. 10.30. POSOM kontaktade ansvarigt polisbefäl som gav en sammanfattande lägesbild. Två representanter från POSOM var på plats cirka kl. 10.50. Övriga i POSOM aktiverades omedelbart under deras färd ut mot Kronan. Klockan 11.20 hade POSOM på plats förstärkts med ytterligare tre av sina deltagare. Polisen önskade stöd av POSOM till elever och personal, som upplevde situationen på nära håll, efter att de hörts av polisen.⁴⁷

POSOM deltog regelbundet vid polisens ledningsgruppsmöten, från elvatiden och framåt under hela eftermiddagen.

Utanför Kronan hade en stor folkmassa samlats med oroliga anhöriga och allmänhet. Flera av intervjupersonerna har beskrivit situationen utanför Kronan som kaosartad. I samråd med Polisen upprättade POSOM ett stödcentrum på Kronans fritidsgård dit anhöriga dirigerades i väntan på barnen.⁴⁸

När skolan var säkrad beslutade polisen att elever och skolpersonal kunde utrymmas för att möta sina närstående. Vid detta förlopp bedömdes att risken för krisreaktioner var stor. Tre ambulansbesättningar stannade därför kvar under efterarbetet.⁴⁹

Med stöttning av POSOM och Resursforum såg skolpersonal till att yngre barn och ungdomar togs emot av sina vårdnadshavare. Vårdnadshavarna lotsades en och en till klassrum där de kunde hämta sina barn. Respektive lärare vidimerade att det var rätt förälder. Sen lotsades alla elever och vårdnadshavare ut ur skolbyggnaden av personalen med stöd av POSOM och Polisen. Efter omständigheterna gick utrymningen lugnt och sansat till och trycket från anhöriga utanför Kronan minskade något.

Berörda elever och personal dirigerades till Kronans fritidsgård där stödinsatser påbörjades. Drabbad personal omhändertogs av Hälsans personal och representanter från POSOM. Fritidsgårdspersonal och Elevhälsan omhändertog drabbade elever och övrig personal. POSOM tog kontakter med interna och externa aktörer för att stärka upp stödet på fritidsgården och på platser runt Kronan.⁵⁰ POSOM såg till att fritidsgården bemannades fram till strax efter midnatt.

Under fredagen fanns personal från POSOM på plats vid Kronans fritidsgård från kl. 06.00 för att ta emot elever och föräldrar. Samma morgon hade POSOM avstämningsmöte tillsammans med representanter från ASF och Hälsan. Fortsatta insatser planerades och bemanningen inför helgen sågs över.

Under dagen hade POSOM ett antal avstämningar med bland annat Operativa staben, Elevhälsan, vårdcentraler, jourcentralen, Västra Götalandsregionen,

⁴⁷ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁴⁸ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁴⁹ Rapport Kronan, Västra Götalandsregionen, 2016

⁵⁰ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

Trygghetsvandrarna, Ung Fritid samt ett antal trossamfund och frivilligorganisationer. Alla öppnade upp sina verksamheter och erbjöd sina resurser.

Det beslutades att Kronans och Lexingtons fritidsgårdar skulle hållas öppna till kl. 23.00. De bemannades med personal från andra fritidsgårdar, från Elevhälsan med förstärkning av personal från Vänersborg och Pedagogisk och psykologisk rådgivning, (PPR) samt med personal från Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Sylte Vårdcentral. Fältsekreterare fanns också på plats samt personer från Ung Fritid och Trygghetsvandrarna. De arbetade uppsökande och erbjöd enskilda samtal.⁵¹ Visst stöd lämnades även till olika kvinnoorganisationer.

Under helgen var Kronans fritidsgård fortsatt stödcentrum med förstärkt bemanning. POSOM ville avveckla sig under söndagen men stadsdirektören beslutade att POSOM inte skulle avvecklas förrän resurser för att trygga behov av psykosocialt stöd var säkerställt via andra verksamheter.⁵² POSOM avvecklades torsdag 29 oktober.⁵³ Det fortsatta stödet till elever säkerställdes via Elevhälsan, PPR, Resursforum, BUP med flera. De fanns på plats på fritidsgården under lovveckan.

Efter avslutad insats har POSOM återsamlats för debriefing kring gruppens insats. POSOM har lämnat en skriftlig redogörelse av sin insats.⁵⁴

Övrigt stöd till allmänheten

När medarbetare på Resursforum barn och unga fick information om attacken ställde de sin personal till POSOMs förfogande. Det var främst familjebehandlare och fältsekreterare som deltog. Personal från Resursforum, Ung Fritid och Trygghetsvandrarna fanns tidigt på plats för att stävja den oroliga situationen utanför Kronan. De var även behjälpliga med att dirigera anhöriga till fritidsgården.⁵⁵

I samband med att de skadade fördes till Norra Älvsborgs Länssjukhus (NÄL) tog sig anhöriga och bekanta också dit, totalt cirka 300 personer.⁵⁶ Senare på eftermiddagen återvände många till Kronan i stor frustration och upprördhet. Personer på plats beskriver att situationen lugnades tack vare polisens balanserade förhållningssätt och att staden hade många representanter på plats som mötte människorna och försökte svara på deras frågor.

När fritidsgården skulle stängas kl. 23.00 var det många ungdomar som inte ville gå hem. Ung Fritid och Fältsekreterare såg till att hålla fritidsgården öppen ett par timmar efter stängningstid några kvällar den första veckan. På initiativ av Ung Fritid utökades åldersgränsen på fritidsgården. Skälet till det var att det fanns ett stort behov hos äldre ungdomar som var frustrerade och behövde en mötesplats.

⁵¹ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁵² Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁵³ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁵⁴ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁵⁵ Redogörelse av POSOM-uppdrag 151022, Trollhättans Stad

⁵⁶ Rapport Kronan, Västra Götalandsregionen, 2016

Många frivilliga besökte fritidsgården för att visa sitt stöd. Bland annat frivilliga från Rädda Barnens lokala förening och representanter från olika trossamfund och lokala föreningar. Flera av trossamfunden i området öppnade upp sina verksamheter för allmänheten.⁵⁷

Under fredagen skickade ASF fältsekreterare till andra skolor för att se om barn där var oroliga.

4.3.3 Bedömning Psykosocialt omhändertagande

POSOMs insats

Utvärderarna bedömer att POSOMs insats var ambitiös och professionell. De var snabbt på plats efter att de aktiverats via SOS Alarm. De var väl förberedda och hade inarbetade rutiner. Det var bra att POSOM upprättade ett stödcentrum på Kronans fritidsgård, en samlingsplats där alla stöttade varandra. POSOM tog kontakt med adekvata resurser för att bemanna och hålla en beredskap på stödcentrumet.

För många av de boende på Kronogården var det på grund av kulturella och religiösa skäl inte ett alternativ att besöka fritidsgården. Detta gällde framförallt kvinnor. Det var därför positivt att visst stöd även lämnades till olika kvinnoorganisationer i området. Utvärderarna bedömer dock att det behövs en ökad medvetenhet om hur man når fram till de målgrupper som inte uppsöker stödcentrum.

Utvärderarna bedömer att det efter omständigheterna inte var fel att fortsätta POSOMs insats ytterligare någon dag, även om POSOM önskade avveckla sig tidigare. När stödet upprättats och lämnats över till ansvariga i linjen avvecklades POSOM. I stadens POSOM-plan anges dock att ledningsgruppen avgör när insatsen ska avslutas.

Några av POSOM-deltagarna behövdes för andra delar av stadens hantering i sina ordinarie tjänster. Utvärderarna bedömer att stadens beredskap för att täcka upp för den personal som deltog i POSOMs insats var bristande. Detta kan delvis förklaras med att tidigare insatser vanligtvis pågått ett till två dygn.

Utvärderarna bedömer att Trollhättans POSOM är väl organiserat och väl förberett. Samtliga deltagare är tjänstemän i staden där de flesta har en chefsbefattning och kan fatta de beslut som behövs. Det är en sammansvetsad grupp där flera av deltagarna har haft POSOM-uppdraget under flera års tid och har erfarenhet av tidigare insatser. De har regelbundna möten och övar tillsammans.

Det är även positivt att staden har ett nära samarbete med Vänersborgs POSOM. Däremot finns inga frivilliga organisationer eller trossamfund knutna till POSOMs organisation numera. Trollhättans Stads POSOM har förändrat sin organisation sedan POSOM-planen antogs. I planen anges att en representant för trossamfunden och en representant från Röda Korset ingår i POSOMs ledningsgrupp. Denna representation har dock avvecklats. Syftet med organisationsförändringen var att skapa en mer effektiv POSOM bestående av enbart

⁵⁷ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

tjänstemän. Det bidrog till att frivilliga organisationer och trossamfund i stor utsträckning agerade på egen hand.

Utvärderarna bedömer att staden borde utnyttjat trossamfundet och frivilligorganisationer mer, både i den akuta hanteringen och på lite längre sikt. Dessa resurser hade kunnat användas mer effektivt om de samordnats av POSOM. I Socialstyrelsens vägledning för Krisstöd vid allvarlig händelse rekommenderas samarbete med frivilliga och trossamfund.⁵⁸

Det är positivt att POSOM återsamlades efter avslutad insats för att reflektera över gruppens arbete och ta tillvara på värdefulla erfarenheter.

Övrigt stöd till allmänheten

Utvärderarna bedömer att Trollhättans Stad utöver POSOMs insats lämnade omfattande stöd till allmänheten. Staden aktiverade de resurser man hade. Resursforum, Ung Fritid och Trygghetsvandrarna spelade en viktig roll initialt med att lugna och stötta oroliga anhöriga och allmänhet som väntade utanför Kronan. Personalen inom dessa verksamheter har en god lokalkännedom och värdefulla språkkunskaper vilket underlättade mötet med allmänheten i området. De blev ett viktigt komplement till POSOM.

Utvärderarna bedömer att Resursforum, Ung Fritid och Trygghetsvandrarna ställde upp med personal utöver förväntan. De fanns på området alla tider på dygnet. Tack var det kunde fritidsgården hållas öppen längre än planerat några kvällar den första veckan. Målgruppen unga vuxna fick en mötesplats. Det var värdefullt eftersom det rädde en stor frustration inom denna målgrupp.

Utvärderarna bedömer att Trollhättans Stad inte fullt ut lyckades dra nytta av alla de frivilliga resurser som var på plats snabbt för att stötta. Den kompetens som finns inom frivilligorganisationer och trossamfundet hade kunnat komma till större användning. Inom framförallt de olika trossamfundet finns kompetens inom bland annat självård och samtalsstöd. Detta ingår i den teologiska utbildningen. Liknande kompetens finns även inom bland annat Rädda Barnen och Röda korsets lokala organisationer.

4.4 Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna

4.4.1 Förutsättningar Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna

Inom Utbildningsförvaltningen, UTB, finns på Området för elevstöd och modersmål en centralt placerad resursenhet, Psykologisk och pedagogisk rådgivning, PPR. På enheten finns alla skolpsykologer, talpedagoger och logopedier, särskolepedagoger, socialpedagoger och specialpedagoger mot skola och förskolan. Områdeschefen för elevstöd och modersmål var vid tiden för händelsen även tillförordnad områdeschef för Centrala skolområdet. Det fanns ingen formellt utsedd tillförordnad chef i hennes ställe.

⁵⁸ Krisstöd vid allvarlig händelse, Socialstyrelsen, 2008

Varje skola har en Elevhälsa som leds av rektorn.⁵⁹ Kronans Elevhälsa består av en skolkurator och en skolsköterska, två specialpedagoger, två socialpedagoger, samt en skolpsykolog.⁶⁰

4.4.1 Hantering Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna

Samma dag som attacken inträffade påbörjade fritidsgårdspersonal och personal från Elevhälsan arbetet med att stödja elever som upplevt händelsen på nära håll. Dagen efter fanns personal från POSOM på plats vid Kronans fritidsgård från kl. 06.00 för att ta emot elever och föräldrar.

Stadens centrala resursenhet, PPR, aktiverades omgående. PPR upplät sina lokaler för Kronans skolledning och Elevhälsa de första dagarna efter händelsen. De var med och stöttade Kronans personal samt ordnade med praktiska frågor.

En psykolog från Rädda Barnen specialiserad på barn och trauma var på plats under fredagen för att tillsammans med PPR stödja Elevhälsans arbete. Han höll en föreläsning i samband med ett möte för förskolechefer och rektorer. Samma psykolog återkom veckan därpå och höll utbildning för chefer, rektorer, förskolechefer och personal från Elevhälsan i staden.

Under fredagen påbörjades hembesök till de familjer där någon skadats eller avlidit. Det gjordes även hembesök till elever som exponerats för attacken och som identifierats av skolan. En psykolog från PPR och en kurator från Elevhälsan genomförde besöken tillsammans. Resursform, Ung Fritid, Kronans rektor med flera genomförde ytterligare hembesök till elever och vårdnadshavare där det bedömdes att det fanns ett särskilt behov.

Torsdag 29 oktober höll UTB öppet hus till en tillfällig krismottagning i den gamla matsalen på Kronan. Områdeschefen hade organiserat en stab med olika stödresurser från bland annat Vänersborgs och Uddevallas elevstödsenheter, stadens skolläkare, samt modersmållärarna. Inför öppet hus gjorde modersmållärarna en omfattande rundringning till vårdnadshavare för att informera om stödet som erbjöds på krismottagningen. De informerade även om skolans öppnande veckan därpå. Omkring 30-35 elevers vårdnadshavare lyckades man inte nå fram till. Via de besökare som kom fick man kännedom om att det fanns familjer som inte vågade ta sig ut. Det ledde till ytterligare hembesök. Arbetet med att identifiera var de största behoven fanns innebar svårigheter. Att besöka fritidsgården var inte ett alternativ för alla i området av kulturella och religiösa skäl. En psykolog från PPR och en kurator från Elevhälsan besökte tillsammans lokala kvinnoföreningar i Kronogården. De berättade om krisreaktioner och om vilket stöd man kunde få, samt informerade om hur skolstarten var planerad.

⁵⁹ <http://www.trollhattan.se/startside/utbildning-och-barnomsorg/elevhalsahalsovard/>, [2016-05-27]

⁶⁰ <http://www.skola.trollhattan.se/kronan/rad-stoed-hjaelp/elevhaelsoteam/>, [2016-05-27]

Under ett extra ledningsmöte söndag 25 oktober planerade områdeschefen skolstarten tillsammans med Kronans skolledning. De bestämde bland annat att centrala stödresurser skulle prioriteras till Kronan den första skoldagen.⁶¹

Vid skolstart var ett hundratal personer på plats på Kronan för att möta elever och vårdnadshavare. Syftet var att skapa trygghet genom att visa att det fanns mycket personal på plats. Samtlig personal från modersmålsenheten och PPR fanns på plats, samt ett antal förstelärare. De var noga med att bära namnskyltar för att visa att de var behöriga. Utanför Kronan fanns även personal från Trygghetsvandrarna och Ung Fritid. Den första skoldagen leddes klasserna av förstelärare och modersmåls lärare för att avlasta lärarna. Efterföljande dagar fanns pedagoger från PPR i klassrummen som stöd till lärarna. Förstärkningen var inte organiserad i förväg och stundtals var det mycket stödpersonal på plats som inte hade någon instruktion om vad de skulle göra.

Det fanns vårdnadshavare som inte vågade släppa iväg sina barn till skolan. Flera elever var rädda för att röra sig på skolan ensamma. Den höga personaltätheten skulle skapa en trygg miljö för eleverna och få vårdnadshavare trygga med att lämna sina barn på skolan. Närvaron följdes noggrant upp från först skoldagen. Vårdnadshavare till de elever som inte dök upp kontaktades av modersmåls lärarna.

Under de kommande veckorna anpassades stödet till elever och lärare utifrån hur behoven såg ut. Rektorerna och lärarna hade en uppfattning om var i verksamheten som stödet behövdes och insatserna anpassades efter det. Elever som visade tecken på psykisk ohälsa fick stöd i stunden eller hänvisades till Elevhälsan.

PPR tog fram ett informationsmaterial till Kronans Elevhälsa och skolpersonal. Materialet handlade om enkla råd och tips om hur man kan hantera stressreaktioner.

De första två veckorna hade PPR mycket personal närvarande på Kronan. I mitten på första veckan när skolan kommit igång och vårdnadshavarna var tryggare med att lämna barnen, trappades förstärkningen från PPR ner. De samtal som påbörjats med elever under lovveckan följdes upp i nära samarbete mellan PPR och Kronans elevhälsoteam under de första veckorna. Inventeringar av elevers hälsotillstånd och befintligt stöd genomfördes löpande och närvaron bland elever följdes upp noga. En större inventering av stödet till eleverna gjordes efter några veckor och utifrån det gjordes en plan för det fortsatta stödet från PPR. Under en treveckorsperiod schemalades skolpsykologer två till tre gånger i veckan på Kronan. Därefter bedömde Elevhälsan i samråd med PPR att stödet kunde trappas ner. Ungefär vid årsskiftet drogs stödet från PPR tillbaka. En skolpsykolog från PPR har fortsättningsvis deltagit i Elevhälsans uppföljningsarbete.

Skolledningen genomförde en enklare undersökning av elevernas psykosociala hälsa i slutet av november. Den visade att det psykosociala läget var tyngre för

⁶¹ Söndagen den 25/10 2015, Minnesanteckningar

eleverna i årskurs 7-9. I de årskurserna var det många elever som exponerats för händelsen.

I samband med den skadade lärarens bortgång 3 december, förstärktes stödet från PPR. Modersmålslärarna ringde runt till vårdnadshavarna och informerade om att efterföljande skoldag förkortades.

Under våren 2016 har staden haft fortsatta stödinsatser till elever och deras anhöriga. Inom UTB arbetar Kronans elevhälsoteam med fortsatta stödinsatser till eleverna. De fångar löpande upp de elever som är i behov av stöd och för dem vidare till PPR eller till andra instanser för vidare behandling. En skolpsykolog från PPR som var delaktig i det initiala arbetet är fortsatt med och följer upp eleverna på Kronan.

Inom ASF har Resursforum fortsatt stödmottagning för unga brottsutsatta, möten med direkt drabbade och deras anhöriga, behandlings- och familjearbete, samt föräldragrupp för oroliga föräldrar.

4.4.2 Bedömning Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna

Utvärderarna bedömer att Trollhättans Stads stöd till eleverna var omfattande och kom igång snabbt.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att Elevhälsan bjöd in Rädda Barnens barnpsykolog som expertstöd i frågor om barn och trauma. Däremot borde lärarna på Kronan också fått ta del av Rädda Barnens utbildning. Många lärare, särskilt de som själva drabbats, hade inte förutsättningar att både återuppta undervisningen och bemöta traumatiserade elever.

Utvärderarna bedömer att det var värdefullt att staden arrangerade ett öppet hus under lovveckan. Det var välbesökt och genom det fick Elevhälsan kontakt med familjer som man kanske inte skulle ha nått fram till annars.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att staden i så stor utsträckning arbetade uppsökande med elever och deras vårdnadshavare. Det var dessutom en styrka att personal inom Resursforum och Ung Fritid hade upparbetade relationer till både elever och vårdnadshavare vilket underlättade kontakten. Det var positivt att insatserna riktades till de mest utsatta eleverna.

Utvärderarna bedömer att det är svårt att bedöma kvaliteten på stödet och vilka långsiktiga effekter som uppnåtts. Det beror bland annat på att någon djupgående uppföljning av hälsotillståndet hos skolans elever ännu inte genomförts och tillräckligt underlag för en sådan bedömning saknas. En systematisk genomlysning av arbetsmiljön på Kronan hade också behövts. I flera intervjuer har det framhållits att de långsiktiga behoven av stöd har underskattats.

4.5 Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen

4.5.1 Förutsättningar Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen

Företagshälsovården, Hälsan, är en del av Personalkontoret och Kommunstyrelseförvaltningen, KSF. Medarbetare på Hälsan utgörs av en chef och två beteendevetare. Verksamheten har ett brett kontaktnät och har ramavtal med externa konsulter. Hälsan hade ingen plan för större stödinsatser.

I arbetsmiljölagen (1977: 1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö. Utöver lagen finns föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, om våld och hot på arbetsplatsen och om första hjälpen och krisstöd.⁶² På Arbetsmiljöverkets hemsida finns även allmänna råd, broschyrer, checklistor och interaktiva utbildningar.⁶³

4.5.2 Hantering Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen

Samtidigt som POSOM startade upp sitt arbete såg Utbildningsförvaltningen, UTB, till att Hälsan aktiverades. Hälsan var snabbt på plats och med stöd av POSOM tog de emot berörd personal på Kronans fritidsgård. Under eftermiddagen påbörjade Hälsan arbetet med att planera och mobilisera resurser för att möta upp behovet bland personalen under kommande dagar. I samråd med POSOM beslutades att Hälsan skulle tillhandahålla stöd för personalen i externa lokaler under fredagen.

Hälsan öppnade sin mottagning kl. 08.00 på fredagen med förstärkning av externa konsulter i form av terapeuter, beteendevetare, psykologer. Några av de inkallade konsulterna uteblev med kort varsel på grund av andra uppdrag och en av Hälsans ordinarie personal sjukanmälde sig. Hälsan identifierade personalens behov genom att kategorisera hur de berördes av attacken, direkt, indirekt eller perifert. Under dagen hanterades både individuella samtal och gruppsamtal. I gruppsamtalen deltog uppemot 15 personer. Sammanlagt hade Hälsan 50-60 besökare under fredagen. Information skickas ut om att Hälsan fanns på plats under helgen mellan kl. 11.00–15.00 för samtalsstöd. Under första helgen var det en handfull personer på uppföljningssamtal per dag. Veckan därpå fortsatte Hälsan arbetet och förberedelser inför skolstarten. Hälsans ordinarie personal har i den mån det varit möjligt inte varit inkallad utöver ordinarie arbetstid för att undvika att belasta personalen mer än nödvändigt. Kvälls- och helgarbete har i första hand utförts av externa konsulter.

Inledningsvis var det inte uttalat från Hälsan att samtal skulle vara obligatoriska för all drabbad personal. Förvaltningarna beslutade vid olika tidpunkter att det var obligatoriskt att delta i gruppsamtal på Hälsan. Operativa stabens

⁶² Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1), Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS (1993:2), Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1997:7)

⁶³ Webb sida från Arbetsmiljöverket, <https://www.av.se/>, [2016-05-27]

deltagare har inte varit på samtal och desamma gäller flera chefer på förvaltningarna. De första obligatoriska samtalen hölls måndag 26 oktober.

ASFs personal på Kronan hade handledning i grupp en vecka efter attacken och erbjöds enskilda samtal som de flesta deltog i. Medborgarservice har haft full bemanning sedan händelsen.

Chefen för KFF beslutade tidigt att det var obligatoriskt för förvaltningens personal på Kronan att delta i gruppsamtal på Hälsan. Behovet av individuella samtal varierade.

Chefen för UTB uppmanade sin personal att besöka Hälsan under helgen. På måndagen 26 oktober genomförde Hälsan gruppsamtal med personalen på UTB i samband med ett obligatoriskt möte. Hälsan hade inför mötet fått information om att ett fyrtiotal personer förväntades delta i samtalen. Istället blev det cirka 70 personer. Samtalen fick därför genomföras i större grupper än planerat. I vissa gruppsamtal blandades direkt och indirekt berörda. På mötet presenterade Hälsan hur det fortsatta stödet planerades för de kommande dagarna.

Tisdag 27 oktober samlades Kronans personal i externa lokaler för gemensam planering. Personal från UTB, ASF och KFF bjöds in. Dagen inleddes med att polisen höll en saklig genomgång av händelseförloppet. Hälsan hade bitt polisen om redogörelsen som en hjälp för personalen att bearbeta sina upplevelser. Resterande del av dagen användes till planering för den kommande skolstarten. Hälsan deltog med tre personer. Resterande resurser fördelades till Hälsans mottagning för att hålla i samtalsstöd för personalen från KFF. Drygt ett hundratal personer var i kontakt med Hälsan under dagen.

Hälsan deltog fortsatt i planeringen av skolstarten. Det fanns en utbredd oro bland personalen inför skolstarten. Kronans rektor hade en avstämning under onsdagskvällen med Hälsan kring det fortsatta stödet för skolpersonalen. Hälsan fortsatte arbetet med att planera och mobilisera resurser och lokaler för den återstående delen av veckan. Nya önskemål om insatser för både individer och grupper inkom löpande till Hälsan.

Hälsan var i kontakt med ett antal ur personalen som mätte fortsatt dåligt och var i behov av fortsatt stöd. Personal hade även hört av sig till Hälsan med oro över kollegor som inte dykt upp på jobbet. Hälsan tog kontakt med några av dem som därefter uppsökte Hälsans mottagning.

Det bestämdes att Hälsans stöd från måndag 2 november skulle bedrivas med egna resurser och förläggas till Hälsans egna lokaler, med externt stöd vid behov.⁶⁴

Fredag 30 oktober hade Hälsan personalmöte och informerade om planeringen inför skolstarten på Kronan, samt om vilken funktion Hälsan skulle ha. Under dagen kontaktade Hälsan merparten av dem som varit i tjänst under attacken, för att göra en samlad bedömning av hälsoläget bland personalen. ASF kontaktade Hälsan angående behov av handledning för POSOMs deltagare.

⁶⁴ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

Vid olyckor och dödsfall på arbetsplatsen har arbetsgivaren en skyldighet att göra anmälningar till Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan.⁶⁵ Torsdag 5 november fick personalen på UTB och KFF information från polisens brottsoffersamordnare. Inledningsvis höll Personalkontoret ett informationsmöte för all personal på Kronan för att informera om arbetsskadeanmälningar till AFA Försäkring. Anmälan om arbetsskador har sedan skett på olika sätt i de tre förvaltningarna. Inom UTB var det initialt Kronans rektorer som lämnade stöd till personalen tillsammans med skyddsombuden. Senare tog Personalkontoret över det arbetet efter påtryckning från skyddsombuden på grund av redan hög belastning på rektorerna. Att göra en arbetsskadeanmälan ses som en del i läkeprocessen. De flesta har fått avslag på sina anmälningar och flera i personalen känner att de blivit felaktigt uppmuntrade att söka ersättning.

Skolledningen genomförde enskilda samtal med all skolpersonal mellan 5-8 november. Syftet var att få en överblick av personalens behov utifrån ett psykosocialt perspektiv. Skolledningen på Kronan skulle enligt Personalkontoret göra en sådan uppföljning eftersom de är arbetsgivare. Det innebär en stor belastning på skolledningen.

Hälsans stödinsatser fortsatte för de som hade behov. Hälsan kontaktade medarbetare med behov av enskilda samtal per telefon och i de fall behov fanns tillhandahöll Hälsan stöd eller vägledde till sjukvården.

I samband med att den lärare som skadades i attacken omkom torsdag 3 december, var det många som mädde dåligt. Fredag 4 december förkortades skoldagen på Kronan på grund av lärarens bortgång. Hälsan erbjöd extrainsatta resurser för Kronans personal efter den tragiska händelsen. Hälsans mottagning hölls öppen under helgen 5-6 december för samtalsstöd.

Måndag 7 december var Hälsans chef och representanter för Personalkontoret på Kronan för att informera om Hälsans fortsatta samtalsstöd. Fortsättningsvis beslutades att Hälsan skulle finnas på Kronan två timmar i veckan för samtalsbokningar.

Personalkontoret har under varen genomfört enklare uppföljningssamtal med skolpersonalen på Kronan efter önskemål från UTBs chef. Personalkontoret ser tid som en naturlig återhämtning hos personalen och att en mer djupgående uppföljning kan missgynna den naturliga återhämtningen hos personalen. Det har därför inte genomförts någon djupgående uppföljning av personalens hälsotillstånd efter attacken. Hälsotillståndet hos personalen på Kronan är därför oklar.

På det sista mötet i Kronans samverkansforum i början av februari informerades om att en långsiktig strategi kommer att tas fram tillsammans med Personalkontoret och Hälsan gällande hur man ska jobba med attacken på längre sikt inom UTB.⁶⁶ Någon långsiktig strategi har ännu inte tagits fram.

⁶⁵ Arbetsmiljölagen (1977:1160), Socialförsäkringsbalk (2010:110)

⁶⁶ Minnesanteckningar Kronan 2016-02-12

4.5.3 Bedömning Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen

Utvärderarna bedömer att Trollhättans Stads stöd till personalen var omfattande och kom igång snabbt. Tack vare att Hälsan ligger inom stadens organisation kunde de snabbt starta upp sitt stöd redan under torsdagen. Staden tog sedan in extern förstärkning för att möta de stora behoven i enlighet med arbetsmiljöverkets föreskrifter.⁶⁷ Det var en styrka att Hälsan hade ramavtal och upparbetade kontakter med externa konsulter.

Det var positivt att det fattades beslut om obligatoriska gruppsamtal för personalen i de drabbade verksamheterna. Däremot borde beslutet om obligatoriska samtal ha varit förvaltningsövergripande och även ha omfattat alla drabbade chefer. Det var även en brist att direkt och indirekt berörda blandades i vissa gruppsamtal.

Utvärderarna bedömer att Hälsan kunde ha agerat mer uppsökande mot personalen. Av intervjuer har det framkommit att de flesta som besökt Hälsans mottagning har varit nöjda med stödet men också att stödet kunde varit mer personligt adresserat.

Utvärderarna bedömer att Hälsan inte vidtagit tillräckliga förberedelser för att hantera en större stödinsats. Vid tiden för händelsen fanns ingen plan för större stödinsatser för Hälsans verksamhet.⁶⁸ Förvaltningsövergripande rutiner för samtalsstöd saknades. Under rådande omständigheter löste Hälsan situationen väl.

Utvärderarna bedömer att Personalkontoret kunde utgjort ett mer proaktivt stöd gentemot cheferna. Rektorererna borde ha skonats mer i personalhanteringen. Det skulle ha funnits en större förståelse för dem som drabbade och att de redan var hårt belastade. Utöver att planera för ordinarie skolverksamhet skulle de även hantera uppföljningssamtal och stöd till personalen samt hålla i arbetet med arbetsskadeanmälningar till AFA Försäkring. Vid olyckor och dödsfall på arbetsplatsen har arbetsgivaren en skyldighet att göra arbetsskadeanmälningar. Det innebär inte att det arbetet måste göras av närmaste chef. Detta arbete borde i större utsträckning ha skötts av Personalkontoret. Även andra chefer hade behov av avlastning.

Utvärderarna bedömer att Personalkontoret borde genomfört en mer djupgående uppföljning av personalens hälsotillstånd på Kronan. En sådan uppföljning är viktig som underlag för hanteringen av de långsiktiga konsekvenserna och för beslut och planering i verksamheterna. En systematisk genomlysning av arbetsmiljön på Kronan hade också behövts.

⁶⁷ Arbetsmiljöverkets föreskrifter, AFS (2001:1)

⁶⁸ Krisstöd vid allvarlig händelse, Socialstyrelsen, 2008

4.6 Återställande av verksamheten

4.6.1 Förutsättningar Återställande av verksamheten

Kronan är en mötesplats i stadsdelen Kronogården och inrymmer verksamheterna skola årskurs F-9, fritidsgård, bibliotek, medborgarservice, kulturverksamhet samt kafé.

Kultur- och fritidsförvaltningen, KFF, är huvudman för huset där de andra förvaltningarna hyr lokaler. Arbetet inom Kronan ska präglas av samverkan mellan de olika förvaltningarnas verksamheter.⁶⁹

4.6.2 Hantering Återställande av verksamheten

Operativa staben beslutade torsdag 22 oktober att hålla Kronans skola stängd nästföljande dag. Övriga skolor och förskolor skulle vara öppna på fredagen, då polisen bedömde att det inte fanns någon hotbild mot andra skolor. Under den nästföljande veckan var det höstlov och skolorna var stängda. Eftersom det var lovvecka var många elever i behov av fritidsplats från måndag 26 oktober. Kronans fritidsverksamhet skulle hållas öppen hela lovet, men i tillfälliga lokaler på området under måndagen. Även medborgarservice skulle hållas öppet från måndag 26 oktober men flyttas till annan plats tills vidare. Medborgarservice hade bokade och öppna besök på annan plats under tiden som Kronan hade stängt. Under höstlovet var det flera aktiviteter inplanerade på fritidsgårdarna som ställdes in, bland annat en planerad kulturfestival på Kronan. UTB och KFF fick i uppgift att samordna planeringen inför Kronans öppnande.⁷⁰

UTB höll ett extra ledningsmöte söndag 25 oktober för planering av den kommande veckan och för insatser på längre sikt. Bland annat beslutades att bilda åtta arbetsgrupper med ansvar för planering av återgång för personal och elever, förstärkningsbehov, föräldrainformation, säkerhet och trygghet samt åtgärder på längre sikt för personal och elever. Grupperna arbetade med dessa frågor under resten av veckan. Varje områdeschef, rektor och förskolechef fick ansvar för att samtal fördes kring händelsen, säkerhet och övriga frågor som kändes relevanta. Varje rektor och förskolechef ansvarade för att göra relevanta bedömningar vad gäller säkerhet med stöd av Enheten för Skydd och säkerhet.⁷¹ Chefen för UTB informerade de andra rektorerna i staden om att det centrala stödet centrerades till Kronan.

Vid Operativa stabens möte måndag morgon 26 oktober beslutades att Kronan skulle hållas låst dagtid under en kortare period från det att verksamheten startade. Skola, förskoleverksamhet och fritids skulle komma igång först. Det beslutades även om förstärkt bevakning på Kronan från och med måndag 2 november. Operativa stabens bedömning var att verksamheterna skulle återgå till normalläge vid årsskiftet.⁷²

⁶⁹ <http://www.skola.trollhattan.se/kronan/var-skola/om-kronan/>, [2016-05-27]

⁷⁰ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 -20160107

⁷¹ Söndagen den 25/10 2015, Minnesanteckningar

⁷² Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 -20160107

Stadsdirektören beslutade i ett möte med säkerhetschefen tisdag 27 oktober att skolans entréer skulle vara låsta första skolveckan. Beslutet byggde på de behov som identifierats i verksamheterna. Veckan därpå skulle skolans huvudentré vara öppen och inte låst. Vaktarna skulle anpassa insatserna till de behov som fanns på Kronan och fritidsgården. Vaktarnas närvaro skulle skapa trygghet och hålla ordning om behovet uppstod.⁷³

UTB anordnade samma dag ett möte för all berörd personal för planering av skolans öppnande. Även personalen inom ASF och KFF var inbjudna. Beslut fattades om att hålla skolan låst dagtid med vaktare på plats första dagen. Föräldrar skulle inte få följa med in i skolan. Skoldagen skulle förkortas till en halvdag. Övrig verksamhet (bibliotek, medborgarservice, kulturverksamhet och kafé) skulle öppnas först kl. 15.00. Bara elever och behörig personal skulle ha tillträde till skolan före det. Detta för att elever och lärare skulle få lugn och ro. Samma eftermiddag kom ett samtal via områdeschefen på telefon till Kronans rektor, som uppfattades som att chefen för UTB fattat beslut om heldag första skoldagen. Beskedet skapade oro och rädsla bland personalen, som uppfattat att de fått mandat att planera skolstarten, men nu blev överkörda. Personalkontorets chef kontaktade chefen för UTB för att reda ut situationen. Chefen för UTB kom till mötet och det visade det sig vara ett missförstånd i kommunikationen.

Det externa städbolag som staden anlidade under lovveckan för sanering av Kronan missade att sanera blodfläckar i huvudentrén.⁷⁴ Säkerhetschefen städade tillsammans med en medarbetare bort blodfläckar som de upptäckte innan personalen kunde komma in och hämta sina tillhörigheter. När personal ur servicelaget besökte Kronan efter saneringen, påträffades ytterligare blodfläckar som ordinarie personal fick ta hand om. Dessutom upptäcktes att en av Kronans städmaskiner, som förvaras i ett låst utrymme, använts vid sanering efter attacken utan att rengöras efteråt. Det blev en påfrestande upplevelse för personal i Servicelaget. Trots omfattande försök har staden inte lyckats fastställa vem som använt städmaskinen.

Torsdag 29 oktober öppnades den allmänna mötesplatsen till och med lördag. Elever och personal kunde då hämta sina personaliga tillhörigheter.⁷⁵

Måndag 2 november var första skoldagen efter attacken. Skoldagen började kl. 09.00 och slutade kl. 12.00. Vaktarbolaget var på plats från kl. 06.00. Övrig verksamhet på Kronan öppnade kl. 15.00. Bara elever och behörig personal hade tillträde till skolan fram till dess.

Biblioteket och Medborgarservice tog från och med tisdag 3 november emot bokade besök före kl. 15.00. Efter kl. 15.00 öppnade Kronan för allmänheten och man tog emot öppna besök.

⁷³ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 -20160107

⁷⁴ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 -20160107

⁷⁵ Pressinbjudan, Trollhättans Stad, 2015-10-27

Alla resurser från modersmålsenheten och PPR prioriterades till Kronan den första skoldagen. Utöver det fanns ett antal förstelärare på plats. Hur förstärkningen skulle användas var dock inte fullt ut planerat.

Under dagen hade skolledningen möten med skolans personal och fritidsgårdspersonalen. Vid dessa tillfällen gick stödpersonalen in och täckte upp. Vårdnadshavarna till de elever som var frånvarande kontaktades via modersmåls lärarna som informerade om hur det var ordnat på skolan.

Vårdnadshavare som ville stanna och vänta på sina barn hänvisades till Kronans fritidsgård. Där fanns politiker och representanter för UTB på plats för att svara på frågor. Flera vårdnadshavare var upprörda över att de inte fick följa med sina barn in på skolan. Många var också upprörda och oroliga över säkerheten på skolan och krävde ett möte med ansvariga politiker och tjänstemän. Flera vårdnadshavare framförde starka krav på ombyggnation av Kronan. De lovades ett möte som hölls dagen därpå. Den fortsatta beskrivningen av ombyggnationen återges i avsnitt 4.7.

Operativa staben beslutade 4 november att inga externa besök med anledning av attacken skulle tas emot på Kronan under 2015. Att skapa arbetsro på skolan skulle prioriteras. Operativa staben beslutade att staden skulle ingå överenskommelse om samverkan med Skolverket. Samverkan innebar att Kronans skola skulle vara med i Skolverkets nya satsning "Samverkan för bästa skolan".⁷⁶ Syftet med denna satsning är att stötta arbetet med att förbättra resultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Med anledning av attacken på Kronan erbjöds Trollhättan Stad stöd utifrån sina särskilda behov.

Vid Operativa stabens möte 11 november redovisade både ASF och KFF att deras verksamheter löpte på utan problem. Det beslutades att den fortsatta riskhanteringen skulle ske i verksamheterna. Det rädde oklarhet om fortsatta öppettider på Kronan.⁷⁷

Nästa möte i Operativa staben hölls 17 november. Det beslutades att Kronans begränsade öppettider skulle fortgå terminen ut. Enligt beslut från politiken skulle väktare finnas på plats fram till årsskiftet.⁷⁸

Den 30 november hölls ett möte i ett nytt samverkansforum på Kronan där chefer på Kronan, huvudskyddsombud, säkerhetschefen, personalchefen med flera ingick. Enligt beslut från politiker skulle vakter finnas på plats så länge det fanns behov av det. Beslut om fortsättningen skulle fattas av ledningen på Kronan. Enligt dåvarande beställning skulle vakter finnas på plats till och med 11 januari. Under jullovet skulle det finnas en vakt på plats när fritidsverksamheten var öppen. Huvudingången skulle hållas stängd under jullovet. Bemanningsfrågan diskuterades. Det fanns en oro bland personalen att inte klara av sitt arbete. En extra börda lades på de kollegor som var kvar i arbete vid sjukskrivning av annan personal.⁷⁹

⁷⁶ www.skolverket.se/skolutveckling/samverkan-for-basta-skola, [2016-05-27]

⁷⁷ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁷⁸ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁷⁹ Minnesanteckningar Kronan 2015-11-30

Den 14 december hölls ännu ett möte i Kronans samverkansforum. Bemanningsvårigheter på kort och lång sikt på grund av sjukskrivningar efter attacken diskuterades återigen. Det konstaterades att det var svårt att få tag på rätt kompetens för att stärka upp.⁸⁰

Vid Operativa stabens möte 16 december redovisade UTB att förvaltningen hade svårigheter med bemanningen på Kronan till följd av sjukskrivningar. Långsiktig bemanning och konsekvenser om elever skulle välja bort Kronan till fördel för andra skolor diskuterades. Chefen för KFF beslutade om minskade öppettider för kulturverksamheten, biblioteket och fritidsverksamheten över jul- och nyårshelgen, för att förvaltningens personal behövde ledigt för återhämtning. ASF redovisade att verksamheten rullade på. Det beslutades att återigen förlänga närvaron av väktare på Kronan. Två väktare beställdes till och med 31 januari 2016.⁸¹

Operativa staben hade sitt sista möte 19 januari. Från den 2 februari togs kostnader och beslut av respektive förvaltning.

Den 25 januari hölls ännu ett möte i Kronans samverkansforum. Antalet väktare på plats var nu en istället för två som tidigare. Beslut togs om en väktare till och med 26 februari.⁸² Samverkansforumet höll sitt sista möte 12 februari 2016. Förvaltningarna diskuterade då fortsatt behovet av förstärkt bevakning samt nya former för samverkan. Förstärkt bevakning beställdes till och med 31 maj 2016.⁸³

KFFs och ASFs verksamheter på Kronan återgick till ordinarie öppettider 11 april 2016.

4.6.3 Bedömning Återställande av verksamheten

Utvärderarna bedömer att verksamheterna på Kronan återupptogs inom rimlig tid efter händelsen. Trollhättans Stad såg till att Kronan kunde öppna för allmänheten kort efter att polisens brottsplatsundersökning var klar. Det innebar att personal och elever kunde hämta sina tillhörigheter fortast möjligt. Att saneringen av lokalerna inte var fullgod var däremot anmärkningsvärt och innebar en onödig påfrestning för ordinarie servicepersonal.

Fritidsverksamheten kunde upprätthållas utan uppehåll. Skolverksamheten var stängd endast en dag, fredag 23 oktober. Därefter följde en veckas höstlov. Det gav staden möjlighet att vidta nödvändiga åtgärder och planera inför skolstarten veckan därpå.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att staden tog in förstärkning från andra delar av staden. UTB var tydlig i sin kommunikation till andra rektorer om att stödet centrerades till Kronan och att andra behov fick stå tillbaka

Utvärderarna bedömer att stadens planering inför skolstarten var omfattande och i stora delar välplanerad. Däremot var belastningen på områdeschefen och

⁸⁰ Minnesanteckningar Kronan 2015-12-14

⁸¹ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁸² Minnesanteckningar Kronan 2016-01-25

⁸³ Minnesanteckningar Kronan 2016-02-12

rektorerna stor och förväntningarna på lärarna var höga. Detta i ett läge där både rektorerna och många av lärarna själva var drabbade. Det var en styrka att staden kunde allokera så mycket stödresurser till Kronan. Det var däremot inte förberett hur all extra personal skulle användas första skoldagen. Det var rörigt på plats och PPRs personal var stundtals frustrerad över att de inte fick instruktioner.

Utvärderarna bedömer att dialog med vårdnadshavare om vad de skulle behövt för att känna trygghet i att lämna sina barn på skolan, inte fördes i tillräcklig omfattning. Trollhättans Stad borde ha bjudit in till dialog med vårdnadshavarna under lovveckan inför skolstarten. Man hade kunnat bjuda in till samtal via de föreningar och trossamfund som finns på Kronogården för att ta reda på vad som behövs för att återskapa tryggheten. Resurser inom till exempel ASF hade kunnat användas i större utsträckning.

Utvärderarna bedömer att förstärkt bevakning under skoltid var en viktig åtgärd för att stärka den upplevda tryggheten. Att övriga verksamheter på Kronan hölls stängda skoldagar till kl. 15.00 utöver bokade besök, var av samma skäl en viktig åtgärd. Eftersom skoldagen slutar kl. 15.30 hade det dock varit en fördel om övrig verksamhet öppnat först därefter. Då hade eleverna hunnit lämna skolan.

Utvärderarna bedömer att kulturverksamhet, bibliotek och medborgarservice har påverkats negativt av de begränsade öppettiderna. Tillgängligheten för allmänheten har försämrats. Samtidigt har detta varit nödvändigt för att skapa trygghet bland elever och personal. Däremot underskattades behovet på längre sikt av staden, varför beslutet om begränsade öppettider och förstärkt bevakning gång på gång fick förlängas. Det innebar en onödig oro för både elever och personal samt medförde att övriga verksamheter på Kronan fick oförutsägbara förutsättningar. Det har varit påfrestande för personalen och gått ut över verksamheterna. Hade staden förutsatt att dessa åtgärder skulle behövas en längre tid, hade förutsättningarna att planera verksamheterna efter det varit bättre och personalen hade vetat vad som gäller. Nya beslut om förstärkt bevakning fattades i olika forum. Det framgår inte av dokumentationen var beslutsmandatet egentligen låg.

Utvärderarnas bedömning är att hanteringen primärt fokuserade på de kortsiktiga behoven. Planeringen framåt fokuserade på medellång sikt, på skolstarten och som längst till årsskiftet. Behoven på längre sikt underskattades. Enligt förvaltningarnas verksamhetsplaner ska de inom ett halvt dygn kunna planera framåt inför en långvarig krissituation.

Utvärderarna bedömer att staden prioriterat skolverksamheten och elevernas trygghet och studiero framför övriga verksamheter på Kronan. Den prioriteringen har varit rätt. Enligt Barnkonventionen ska barnens bästa komma i främsta rummet i alla beslut som rör barn. Att detta var en medveten prioritering kunde dock kommunicerats på ett tydligare sätt. Det har funnits ett visst missnöje inom ASF och KFF med att UTBs verksamhet gynnats framför övriga verksamheter. En tydligare kommunikation kring de lagstadgade kraven för skolan och prioriteringen av elevernas bästa hade kunnat stävja detta missnöje.

4.7 Ombyggnationen

4.7.1 Förutsättningar Ombyggnationen

Bristande säkerhet, trygghet och studiero på Kronans skola hade diskuterats under en längre tid före attacken. Bland annat gjorde Skolinspektionen våren 2015 en granskning av årskurs F-6 på Kronan. Skolinspektionens tillsyn visar på omfattande brister i skolans arbete med trygghet och studiero. Trollhättans kommun fick ett förläggande vid vite att senast 30 september 2015 vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister.⁸⁴

Kronan är en allmän mötesplats och inrymmer verksamheterna skola årskurs F-9, fritidsgård, bibliotek, medborgarservice och kulturverksamhet. I anslutning till huvudentrén finns även ett kafé. Syftet med Kronan var att skapa en plats där olika verksamheter och invånare kunde mötas och på så sätt underlätta integrationen i stadsdelen Kronogården, som är starkt segregerad. För- och nackdelarna med en integrerad mötesplats där skolan samverkar med andra verksamheter har debatterats en längre tid. När attacken på Kronan inträffade ställdes frågan på sin spets.

4.7.2 Hantering Ombyggnationen

Efter krav från upprörda vårdnadshavare första skoldagen efter attacken, anordnade staden ett föräldramöte 3 november. Vid mötet närvarade bland annat Kommunstyrelsens ordförande, ordföranden i Utbildningsnämnden och flera tjänstemän. Vid mötet diskuterades i första hand säkerheten på skolan. Flera vårdnadshavare framförde starka krav på ombyggnation av Kronan. Kommunstyrelsens ordförande utlovade staket runt skolgården och att frågan om ombyggnation skulle diskuteras vidare. Staketet runt skolgården uppfördes i december 2015. Dokumentation från mötet saknas.

Frågan om ombyggnation av Kronan så att de allmänna delarna skiljs från skolan diskuterades i kommande möten i berörda nämnder, i stadens invandrarråd, i Operativa staben, i de berörda förvaltningarna, med de fackliga organisationerna, med fastighetsägaren Tomt AB samt i direkt dialog med vårdnadshavare. Dialogen skedde i flera möten mellan Kommunstyrelsen och de berörda nämndernas presidier, men var det formella beslutet sedan fattades är oklart. Vid mötena deltog stadsdirektören och förvaltningscheferna och fastighetsägaren Tomt AB. Minnesanteckningar från dessa möten saknas.

En arkitektfirma, Contekton Arkitekter Fyrstad AB, anlätades för att ta fram fyra förslag till invändig ombyggnation av Kronan för att öka tryggheten på skolan. Utgångspunkten var att alla verksamheter skulle finnas kvar, men man skulle skilja på skolan och övriga verksamheter under dagtid. Anpassningar skulle göras så att skoldelen skulle kunna vara låst under skoltid. De övriga verksamheterna (biblioteket, medborgarservice, kulturverksamhet och kaféet) skulle man kunna nå från huvudentrén. Skolan skulle enbart använda entréerna vid skolgården och vid fritidsgården. Det skulle även byggas upp skiljeväggar mellan skolan och övriga verksamheter.

⁸⁴ Skolinspektionen, Beslut, 2015-06-12

Den 21 december träffades "Ombyggnationsgruppen" (förvaltningschefer, verksamhetschefer, skyddsombud, Enheten för Skydd och säkerhet och Trollhättans Tomt AB). Dokumentation från mötet saknas och det är oklart om denna grupp haft ytterligare möten.

Den 7 januari diskuterades ombyggnationen i Operativa staben då det visat sig att verksamheterna inte var överens om ombyggnationen och att förslagen inte var förankrade. Det beslutades att varje förvaltning skulle göra en riskbedömning och en konsekvensanalys.⁸⁵

En risk- och konsekvensanalys gjordes och förvaltningarna hade en arbetsmiljöförhandling tillsammans med de olika fackförbunden gällande ändringsförslagen.⁸⁶

Ombyggnationen påbörjades i mars 2016 och var i huvudsak klar i mitten av april 2016. Vissa justeringar återstod.⁸⁷

4.7.3 Bedömning Ombyggnationen

Utvärderarna bedömer att ombyggnationen av Kronan blev oundviklig då trygghetsbehovet och kravet från vårdnadshavare var påtagligt. Behovet av upplevd trygghet styrde i huvudsak beslutet om ombyggnation. Utvärderarna har inte tagit del av något underlag som tyder på att Kronans lokaler eller samlokaliseringen av olika verksamheter skulle varit bidragande orsaker till attacken i sig.

Utvärderarna bedömer däremot att ombyggnationen tog mycket fokus från andra viktiga frågor i hanteringen. Hade Kronan enbart inrymt skolverksamhet så hade ombyggnation inte behövts. Då hade staden kunnat fokusera mer på frågor kring trygghet och studiero och att förebygga psykisk ohälsa hos eleverna. Dessa frågor har också hanterats av staden, men utvärderarna bedömer att ombyggnationen har fått alltför stort utrymme.

Utvärderarna bedömer att elevernas behov av trygghet i viss utsträckning fått stå tillbaka för behov inom andra verksamheter. Enligt Barnkonventionen ska barnens bästa komma i främsta rummet i alla beslut som rör barn. Förvaltningarnas verksamheter på Kronan har olika behov och de hade svårt att mötas kring en lösning. Den lösning som blev var en kompromiss som visat sig vara otillräckligt förankrad längre ned i organisationen. Det har medfört att delar av personalen inom framför allt KFF och UTB är missnöjda.

4.8 Information till allmänhet och media

4.8.1 Förutsättningar Information till allmänhet och media

I stadens övergripande informationsverksamhet ingår tre medarbetare. En av medarbetarna är informationschef med ansvar för verksamheten. Därtill har två förvaltningar sin egen kommunikatör. Utbildningsförvaltningen är en av

⁸⁵ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁸⁶ Möte med representanter från HSO, Protokoll 20160129

⁸⁷ Byggmöte 1 ombyggnation Kronan, Trollhättans Tomt AB, 2016-03-03

dem. De ingår tillsammans med de två centrala kommunikatörerna i ett internt kommunikatorsnätverk.

Informationsplanen ingår i stadens övergripande Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor.⁸⁸

Av informationsplanen framgår att målet med informationshanteringen är att ge en korrekt bild av vad som skett samt hur man på bästa sätt kan få hjälp eller hjälpa till.

Staden hade viss erfarenhet av att akut behöva stänga skolverksamhet i samband med snöoväder. Erfarenheterna resulterade i förbättrade kommunikationsrutiner.

4.8.2 Hantering Information till allmänhet och media

Informationschefen begav sig till Kronan omedelbart efter att ha fått vetskap om händelsen. Det gjorde även UTBs kommunikatör. Det var redan mycket folk utanför Kronan och polisen hade spärrat av. Informationschefen blev insläppt bakvägen av UTBs kommunikatör. Där fick han en första lägesbild av rektorn. Han fick kontakt med polisens pressansvarige och tillsammans med Kommunstyrelsens ordförande som också var på plats gjorde de en första kommunikationsstrategi. De beslutade att hålla en gemensam presskonferens kl. 16.00 samma dag i Stadshuset. Informationschefen förberedde för presskonferensen och polisen informerade media om vad de visste.

Både informationschefen och UTBs kommunikatör var inlästa på Kronan till dess att lokalerna utrymdes. Informationschefen var därefter på ett möte med personalen på fritidsgården och informerade kort om läget.

Efter mötet med personalen åkte informationschefen direkt till stadshuset där Operativa staben sammankallats. Det mediala trycket var enormt, även från internationella medier. Ett av de första beslut som fattades i Operativa staben var att utse informationschefen till talesperson i media.⁸⁹ Beslutet fattades för att skona rektor och övrig drabbad personal från media. Många i ledande ställning blev nedringda av media och gick därför inte att nå på telefon. På grund av mycket frågor från media deltog informationschefen inte så mycket i Operativa stabens fortsatta möten under dagen. En av kommunikatörerna, som vanligtvis ansvarar för den interna kommunikationen, fick initialt ta informationschefens plats i Operativa staben.

Kommunikativa budskap samordnades i Operativa staben. UTB ansvarade fortlöpande för information till elever och vårdnadshavare och KFF och ASF till sina respektive målgrupper.

Kommunikatörerna publicerade löpande uppdaterad information om händelseutvecklingen på intranätet och den externa webben. De lade tidigt ut kontaktuppgifter och öppettider till trossamfund i området. Information som lades ut om händelsen på hemsidan låg inte på startsidan utan läsaren fick

⁸⁸ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

⁸⁹ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

klicka sig vidare. Klockan 12.34 inkom en felanmälan av länken till krisinformation.se på Trollhättans hemsida.⁹⁰

Klockan 16.00 samma dag hölls som planerat en presskonferens av polisen där representanter för staden deltog. Presskonferensen annonserades på polisens hemsida men något pressmeddelande gick inte ut. Oro fanns över att det kunde finnas en hotbild i samband med presskonferensen. Tillsammans med husvärden bestämde de att det skulle vara obligatoriskt med presslegitimation för att delta på presskonferensen. En reporter som inte hade med sig sin presslegitimation blev inte insläppt. Inbjudan till presskonferensen lades ut på stadens och polisens respektive webbsidor. Efter presskonferensen publicerades förnyad information på hemsidan. Senare på kvällen deltog informationschefen i flera direktsändningar i SVT och TV4.

UTB informerade på stadens externa webb om att Kronan skulle hålla stängt på fredagen medan övriga skolor och förskolor skulle ha öppet som vanligt.

Det var ett hårt tryck på växeln under torsdagen. Informationsverksamhetens första kontakt med växeln togs vid tvåtiden. Fram till dess fick de ingen information om vad som hänt eller vilken information de skulle lämna. Information om presskonferensen fick de först efter att den genomförts. Operativa staben förlängde växelns öppettid till kl. 18.00 mot bakgrund av det inträffade. Ett så kallat LAVIN-meddelande lades in:

"Med anledning av dagens tragiska händelse på Kronan kan du följa den löpande händelseutvecklingen på vår hemsida: Trollhattan.se"

På eftermiddagen besökte statsminister Stefan Löfvén Kronan för att uttrycka sin, regeringens och hela svenska folkets sympati. Han avslutade besöket med en presskonferens i stadshuset kl. 19.30.⁹¹

På fredagsmorgonen samlades UTBs krisledningsgrupp. En tillförordnad områdeschef utsågs till talesperson för förvaltningen.

På ett möte med Operativa staben samma morgon konstaterades att mediatrycket lugnat sig något. Det beslutades att hålla ytterligare en presskonferens på eftermiddagen. Informationschefen tog fortsatt all kontakt med media fram till presskonferensen kl. 14.00. På presskonferensen deltog Kommunstyrelsens ordförande, cheferna för UTB och KFF samt en representant från POSOM. De redogjorde för detaljer kring den kommunala verksamheten och den krishantering som då pågick.⁹²

Under torsdagen handlade frågor från media, allmänhet och vårdnadshavare mest om det som hänt. Sedan kom frågor om vad som skulle ske framöver, till exempel om skolans utformning och Kronan som en allmän mötesplats. I det akuta skeendet fanns en förståelse för brist på information. Därefter ökade kraven på besked om hur staden tänkte hantera situationen.

⁹⁰ Minnesanteckningar Kronan 22 oktober

⁹¹ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁹² Pressträff i Stadshuset fredag 23 oktober klockan 14.00

Det förekom en del ryktesspridning, framför allt de första dagarna, till exempel om hot mot andra skolor. Staden bemötte inte dessa rykten direkt, utan lämnade saklig information på den externa webben och på stadens Facebook-sida. Istället lämnade man åt polisen att bemöta den oro som uppkom.

I kommunikatörsgruppen diskuterades att ta upplysningscentralen som förstärkning men upplysningscentralen talar bara svenska. Det sågs därför inte som ett relevant alternativ. Under helgen aktiverades en mottagningsgrupp via telefon. Information om mottagningsgruppens öppettider och telefonnummer lades ut på den externa webbsidan.⁹³ Mottagningsgruppen fick ett samtal under helgen och stängdes fredag 30 november. Däremot fick handläggare på Försörjningsstöd på ASF många frågor från oroliga vårdnadshavare. Andra former av förstärkning diskuterades inte.

Staden tog kontakt med anhöriga till de direkt drabbade och med särskilt utsatta familjer. Kronans fritidsgård hölls öppen under helgen och lovveckan och var en mötesplats där många fick svar på sina frågor. Detta beskrivs närmare i avsnitt 4.4.

Tisdag 27 oktober höll staden ytterligare en presskonferens. Information lämnades om öppnandet av Kronan, om den planerade skolstarten och om Kronans övriga verksamheter. I pressinbjudan uppmanades media att visa hänsyn i samband med eventuell bevakning och att ha respekt för att det handlar om både vuxna och barn som genomgår en mycket traumatisk tid.⁹⁴

UTB lämnade fortlöpande information till vårdnadshavare. Kommunikationen skedde via brev, epost och externa webben. Viktig information översattes till ett flertal språk. Det anordnades även telefonkedjor till alla vårdnadshavare. I det arbetet hjälpte modersmållärarna till. Manualer togs fram som ett stöd i kontakten med vårdnadshavare.

Inför första skoldagen hade alla vårdnadshavare fått information om vad som skulle hända. Vårdnadshavare som ville stanna och vänta på sina barn hänvisades till Kronans fritidsgård. Där fanns politiker och representanter för UTB på plats för att svara på frågor. Flera vårdnadshavare var upprörda och oroliga över säkerheten på skolan och krävde att ett möte anordnades. De lovades ett möte som hölls dagen därpå med ansvariga politiker och tjänstemän.

Fler liknande möten med vårdnadshavarna har inte anordnats. Däremot har information till allmänheten lämnats via invandrarrådet som är ett forum där politiker och olika invandrargrupper diskuterar aktuella frågor.

I takt med att skolverksamheten kom igång avtog mediebevakningen. I samband med särskilda händelser har medias intresse återupptagits. Till exempel i samband med begravningar, när den skadade lärare som vårdats på sjukhus avled, vid besök av kungaparet och olika politiker samt när olika utredningar och rapporter om händelsen publicerats.

⁹³ Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022 - 20160107

⁹⁴ Pressinbjudan, Trollhättans Stad, 2015-10-27

I efterarbetet har frågan om ombyggnation av Kronan och säkerheten på skolan fått stort utrymme framför allt i lokal media.

4.8.3 Bedömning Information till allmänhet och media

Utvärderarna bedömer att den akuta mediahanteringen var samordnad och fungerade bra. De presskonferenser som anordnades gav ett samordnat intryck. Det var värdefullt att staden hade erfarenhet av att anordna presskonferenser sedan tidigare.

Utvärderarna bedömer att det var en styrka att mediakontakter inledningsvis sköttes via informationschefen som utpekad talesperson. Det blev tydligt gentemot media och innebar en trygghet för övrig personal att mitt i traumat slippa mediakontakter. Däremot innebar det att informationschefen blev mycket hårt belastad. Med det tryck från media som följde blev en talesperson för lite. Det var också en svaghet att informationschefen i stor utsträckning inte kunde delta i Operativa stabens inledande möten och var svår att nå. Staden hade behövt utse ytterligare en eller flera talespersoner när trycket från media blev så stort. UTBs områdeschef utsågs senare till talesperson för förvaltningen, men även hon var hårt belastad med stort ansvar i planeringen av skolstarten.

Utvärderarna bedömer att den ordinarie bemanningen inte räckte för den akuta hanteringen av en händelse av den här omfattningen. Belastningen blev hård även på kommunikatörerna. Delegeringen av ansvaret för intern information var heller inte förberedd. Belastningen bidrog till att de inte gick igenom stadens informationsplan under hanteringen. De hade heller inte gått igenom planen tillsammans i förberedande syfte. Detta bidrog till att vissa åtgärder förbisågs. Till exempel fick växeln inte tillräcklig information initialt. Utrymmet att reflektera över informationsbehoven på längre sikt begränsades också.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att ansvariga politiker och tjänstemän fanns på plats vid Kronan under dagen för attacken och mötte allmänheten och svarade på deras frågor.

Utvärderarna bedömer att det var positivt att staden lämnade information på olika språk på hemsidan. Däremot borde informationen publicerats på förstasidan. Det var en brist att länken till Krisinformation.se på Trollhättans hemsida inte fungerade inledningsvis. Positivt var även att information om kontaktuppgifter och öppettider till de olika trossamfunden publicerades på hemsidan. Trossamfunden och de många lokala föreningarna kunde användas i ännu större utsträckning som kanal för information till allmänheten i Kronogården. De är ofta en trygg informationspart med värdefulla språkkunskaper och en bra aktör för att dämpa orostillstånd.

Utvärderarna bedömer att staden gjorde stora ansträngningar för att nå alla vårdnadshavare med information. Det var positivt att olika informationskanaler utnyttjades och att modersmåls lärare användes i kommunikation med vårdnadshavare. De manualer som UTB tog fram under pågående hantering kunde dock varit förberedda i större utsträckning.

Det var positivt att staden ordnade ett möte med vårdnadshavare där de fick möjlighet att ställa frågor till och diskutera direkt med ansvariga politiker och tjänstemän. Däremot är det faktum att vårdnadshavare behövde kräva mötet ett tecken på bristande dialog inledningsvis. Staden borde arrangerat en sådan möjlighet till dialog på eget initiativ under lovveckan.

Utvärderarna bedömer att ryktesspridningen och dess konsekvenser var begränsad. I den Nationella risk- och förmågebedömningen 2012 redovisar MSB en scenarioanalys av en så kallad skolskjutning.⁹⁵ I scenariot blir ryktesspridningen omfattande med social oro och upplopp som följd. Även om stämningen utanför Kronan ibland upplevdes som kaosartad så uteblev faktiska våldsamheter och upplopp. Manifestationer och minnesstunder som anordnades gick lugnt till. Det var positivt att staden fokuserade på att lämna saklig information snarare än att bemöta de rykten som uppkom.

⁹⁵ Nationell risk- och förmågebedömning 2012, MSB

5. Samlad bedömning

I detta kapitel redovisas en samlad bedömning av Trollhättans Stads hantering av händelsen, vilken förmåga staden hade samt om tillräckliga förberedelser vidtagits för att hantera en sådan här händelse. Därefter lämnar utvärderarna rekommendationer. Slutligen lämnas förslag på åtgärder som kan stärka den kommunala förmågan att hantera liknande händelser.

Utvärderarna svarar på följande frågor:

- Var Trollhättans Stads hantering av händelsen erforderlig?
- Vilka styrkor och svagheter i Trollhättans Stads hantering, förmåga och förberedelser kan identifieras?
 - Hade staden en erforderlig förmåga?
 - Hade staden vidtagit erforderliga förberedelser?

5.1 Utvärderarnas samlade bedömning

Utvärderarna bedömer att Trollhättans Stads hantering av attacken på Kronan var erforderlig. Staden har vidtagit omfattande åtgärder i enlighet med de lagstadgade kraven i bedömningsgrunden. De långsiktiga effekterna av stadens hantering för att avhjälpa och återställa är dock svårare att bedöma. Det är oklart hur hälsotillståndet hos elever och personal, trygghet och studiero i skolan samt arbetsmiljön på Kronan påverkats på längre sikt. När verksamheterna på Kronan kan anses återställda kan utvärderarna därför inte bedöma.

Stadens vilja och ambition att göra sitt yttersta i hanteringen efter attacken på Kronan var tydlig och genomsyrade alla delar av hanteringen. Rektorer och övrig personal på Kronan gjorde insatser utöver vad som normalt kan förväntas, trots att många av dem själva var drabbade och i behov av stöd.

Nedan följer en samlad bedömning av styrkor och svagheter i stadens hantering, förmåga och förberedelser för respektive avsnitt.

Larmning och inrymning

Utvärderarna bedömer att personalen på Kronan agerade erforderligt. De larmade omgående SOS Alarm och såg till att personal och elever läste in sig, så kallad inrymning. Inrymning är en strategi som rekommenderas i en händelse som denna.⁹⁶ Larmning internt till berörda chefer gick snabbt och stadens krisorganisation aktiverades skyndsamt. Däremot fanns det brister i stadens förberedelser för hantering av hot och våld av utomstående när det gäller planer, rutiner, utbildning och övning.

⁹⁶ Våpnat våld i skolan – hur skolor kan agera om det händer, Skolverket, 2014

Ledning och organisation

Utvärderarna bedömer att intern ledning och organisation i stora delar var förberett och välfungerande. Dokumentationen från hanteringen var däremot bristfällig. Det fanns en otydlighet i var beslut fattades och vilket mandat olika forum hade. Samverkan mellan förvaltningarna fungerade väl på central nivå medan samverkan längre ner i verksamheterna hade vissa brister. Den interna kommunikationen bedöms i huvudsak ha fungerat bra. Det är positivt att Operativa staben har reflekterat över sitt arbete i efterhand. Det borde även gjorts inom förvaltningarna och stödfunktionerna för att säkerställa att viktiga erfarenheter tas tillvara.

Psykosocialt omhändertagande

Utvärderarna bedömer att det akuta psykosociala omhändertagandet var ändamålsenligt och väl förberett. POSOM var snabbt på plats och upprättade ett stödcentrum på Kronans fritidsgård, en samlingsplats där alla stöttade varandra. POSOM i Trollhättan är väl organiserat. Däremot kunde frivilligorganisationer och trossamfund kommit till större nytta i hanteringen. Resursforum, Ung Fritid och Trygghetsvandrarna blev ett viktigt komplement till POSOM och ställde upp utöver förväntan. De spelade initialt en viktig roll med att lugna och stötta oroliga anhöriga och allmänhet. Däremot hade staden behövt ta ett större ansvar för att styra upp det samlade stödet. Det är positivt att POSOM har gjort en uppföljning av sin insats.

Förebyggande av psykisk ohälsa hos eleverna

Utvärderarna bedömer att staden vidtog omfattande åtgärder för att förebygga psykisk ohälsa hos eleverna. Däremot är det svårt att bedöma kvaliteten på det stöd som lämnats och vilka effekter som uppnåtts. Det beror på att någon djupgående uppföljning av hälsotillståndet hos eleverna inte genomförts. Det var positivt att staden i stor utsträckning arbetade uppsökande mot elever och deras vårdnadshavare. Det var också positivt att staden omedelbart tog in förstärkning. Däremot bedömer utvärderarna att förstärkningen trappades ner utan tillräcklig dialog med berörda.

Förebyggande av psykisk ohälsa hos personalen

Utvärderarna bedömer att staden vidtog omfattande åtgärder för att förebygga psykisk ohälsa hos personalen på Kronan. Däremot har en djupare uppföljning av personalens hälsotillstånd inte genomförts. Effekterna av stödet är därför svåra att bedöma. Hälsan var snabbt på plats och kunde med förstärkning anpassa stödet efter de behov som uppstod. Förstärkningen fungerade väl trots att Hälsan inte hade någon dokumenterad plan för att hantera en större stödinsats. Det var positivt att gruppsamtal blev obligatoriska för personalen på Kronan. Det borde dock även ha omfattat de drabbade cheferna. Personalkontoret borde i större utsträckning avlastat rektorerna i personalfrågor.

Återställande av verksamhet

Utvärderarna bedömer att den kommunala verksamhet som drabbats återupptogs skyndsamt. Stadens planering inför skolstarten var omfattande och i stora delar välplanerad. Dialog med vårdnadshavarna inför skolstarten kunde förts i större omfattning. Förstärkt bevakning och begränsade öppet-

tider för övriga verksamheter under skoltid var viktiga åtgärder för att stärka den upplevda tryggheten. Beslut om förstärkt bevakning och begränsade öppettider förlängdes dock upprepade gånger vilket skapade oklara förutsättningar för verksamheterna på Kronan och var påfrestande för personalen. Samtidigt var det rätt av staden att prioritera elevernas trygghet och studiero framför annan verksamhet på Kronan.

Ombyggnationen

Utvärderarna bedömer att ombyggnationen av Kronan blev oundviklig då trygghetsbehovet och kravet från vårdnadshavare var påtagligt. Däremot finns det ingenting som tyder på att Kronans lokaler och samlokaliseringen av olika verksamheter i sig var bidragande orsaker till attacken. Ombyggnationen har däremot fått alltför stort utrymme i stadens hantering. I viss utsträckning har elevernas behov av trygghet fått stå tillbaka för behov inom andra verksamheter på Kronan.

Information till allmänhet och media

Utvärderarna bedömer att information till allmänhet och media var samordnad och i stort fungerade bra. De presskonferenser som anordnades gav ett professionellt intryck. Information lades löpande ut på hemsidan på olika språk, dock inte på första sidan. Olika informationskanaler utnyttjades för att förse vårdnadshavare med information. Det var en styrka att informationschefen utsågs till talesperson i media. Däremot innebar det en stor belastning på en person och med det medietryck som blev var ett telefonnummer inte tillräckligt. Verksamhetens ordinarie bemanning räckte inte till för att hantera alla de behov som uppstod. Vissa åtgärder i Informationsplanen förbisågs.

En händelse liknande den på Kronan hade aldrig tidigare inträffat i Sverige. Däremot fanns indikationer på att det skulle kunna ske även i vårt land. Finland drabbades av dödligt våld i skolmiljö 2007, 2008 respektive 2013.⁹⁷ Skolverket gav 2014 ut stödmaterial för väpnat våld i skolan.⁹⁸

Kronogården är en segregerad stadsdel i Trollhättan. Risken för social oro hade uppmärksammat i stadens risk- och sårbarhetsanalys⁹⁹ och en övning med samma tema genomfördes 2011¹⁰⁰. Skolinspektionens granskning av Kronans skola årskurs F-6 våren 2015 visade på omfattande brister när det gäller trygghet och studiero.¹⁰¹ I stadens Handlingsprogram mot hot och våld, pekas skolor, bibliotek och fritidsgårdar ut som fysiska riskmiljöer när det gäller hot och våld.¹⁰²

⁹⁷ <http://www.dn.se/nyheter/varlden/knivdad-i-yrkesskola-i-finland/> [2016-05-27]

⁹⁸ Väpnat våld i skolan - hur skolor kan agera om det händer, stödmaterial, Skolverket, 2014

⁹⁹ Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018, Beslutad 2015-08-24

¹⁰⁰ Krisledningsövning 2011-12-16, Trollhättans Stad, Secredo

¹⁰¹ Skolinspektionen, Beslut, 2015-06-12

¹⁰² Handlingsprogram mot hot och våld, Trollhättans Stad, 2007-12-06

Erfarenheter från andra länder visar att det är omöjligt att förutsäga i vilka områden och i vilken typ av skolor som väpnat våld kommer att inträffa.¹⁰³ I det här fallet var gärningsmannen utomstående och omständigheterna ovan ses inte som orsaker till attacken.

Utvärderarna bedömer däremot att omständigheterna ovan ställer särskilda krav på förberedelser och förmåga att hantera hot- och våldssituationer och dess konsekvenser.

Flera omständigheter under och efter attacken var till fördel för hanteringen. Det var lektionstid och de flesta elever och lärare befann sig vid tidpunkten för attacken i sina klassrum. Två polispatruller befann sig på Trollhättans polisstation när larmet gick och kunde snabbt ta sig till Kronan. Alla ansvariga tjänstemän i staden befann sig i Trollhättan. Veckan efter attacken var det höstlov, vilket gav staden andrum och tid för planering av skolstarten och återställande av övrig verksamhet.

För framtiden kan det vara värdefullt att reflektera över ett scenario där inte alla dessa omständigheter är lika fördelaktiga.

5.1.1 Rekommendationer

Utvärderarna lämnar här rekommendationer för hur stadens hantering av en liknande händelse i framtiden kan förbättras. Rekommendationerna beskriver vilka åtgärder som bör vidtas, men inte på vilket sätt eller var inom stadsförvaltningen ansvaret bör ligga. Någon prioritering eller rangordning mellan rekommendationerna görs inte. Rekommendationerna tar inte hänsyn till utvecklingsarbete som staden initierat efter attacken.

- a) Trollhättans Stad bör se över förberedelser för hantering av hot och våld i fysiska riskmiljöer såsom skola, bibliotek och fritidsgårdar. Detta innefattar att se över behovet av utbildning och övning, att handlingsplaner och rutiner är ändamålsenliga och kända samt att dessa innefattar hot och våld av utomstående. Trollhättans Stad bör även sprida och diskutera Skolverkets stödmaterial inom berörda delar av stadsförvaltningen.
- b) Trollhättans Stad bör på motsvarande sätt se över förberedelser för hot och våld även för andra delar av stadsförvaltningen som identifierats som fysiska riskmiljöer.
- c) Trollhättans Stad bör se över mötesrutiner för Operativa staben i form av dagordning, uppföljning av föregående möte och fattade beslut samt dokumentationsansvar.
- d) Trollhättans Stad bör se till att utbildning och övning sker regelbundet även inom förvaltningarna och stödenheterna.

¹⁰³ Väpnat våld i skolan, Stödmaterial, Skolverket, 2014

- e) Trollhättans Stad bör ta fram rutiner för uthållighet bland personalen för att undvika att enskilda tjänstemän blir för hårt belastade i hanteringen av större händelser, i enlighet med arbetsrättsliga krav.
- f) Trollhättans Stad bör se över hur formerna för samverkan mellan förvaltningarna under hanteringen av större händelser kan utvecklas.
- g) Trollhättans Stad bör införa rutiner för erfarenhetsåterföring efter att krisorganisationen avvecklas efter hantering av större händelser även inom förvaltningar och stödfunktioner.
- h) Trollhättans Stad bör uppdatera POSOM-planen. Staden bör se till att det finns en intern beredskap för att hantera POSOM-deltagarnas ordinarie uppdrag under pågående insats. Detta för att deltagarna inte ska bli för hårt belastade och för att ordinarie verksamhet inte ska bli lidande.
- i) Trollhättans Stad bör se över formerna för att ta emot stöd som erbjuds från frivilliga och trossamfund vid större händelser. Staden bör öka sin kunskap om de olika trossamfunden och i större utsträckning nyttja deras kompetens, både som krisstöd och informationskanal.
- j) Trollhättans Stad bör genomföra en djupgående uppföljning av hälsotillståndet hos eleverna och personalen samt av arbetsmiljön på Kronan.
- k) Trollhättans Stad bör ta fram en plan för Elevhälsan vid större stödinsatser. I planen bör former för förstärkning framgå.
- l) Trollhättans Stad bör se till att personal inom stadens skolverksamhet utbildas i bemötande av elever med traumatiska upplevelser.
- m) Trollhättans Stad bör ta fram en plan för Hälsan vid större stödinsatser. I planen bör former för förstärkning framgå. Planen bör även omfatta Hälsans roll i identifiering av behov och planering av stöd till personalen samt förvaltningsövergripande rutiner för stödsamtal till personal efter traumatiska upplevelser.
- n) Trollhättans Stad bör se över hur Personalkontoret skulle kunna utgöra ett tydligare stöd till ansvariga chefer i personalfrågor vid hantering av större händelser.
- o) Trollhättans Stad bör ta fram rutiner för att tidigt bedöma de långsiktiga behoven vid hantering av större händelser.
- p) Trollhättans Stad bör se över sina förberedelser för kriskommunikation. Behovet av utbildning och övning bör ses över. Handlingsplaner och rutiner bör vara ändamålsenliga och kända.
- q) Trollhättans Stad bör säkerställa att finns alternativa kommunikationsvägar mellan ansvariga chefer när det inte går att nå varandra via ordinarie mobiltelefonnummer. Exempelvis genom funktionstelefonnummer som följer med funktionen vid avlösning.

5.2 Åtgärder för att öka den kommunala förmågan

Den kommunala förmågan att hantera väpnat våld i skolmiljö behöver utvecklas. Det är viktigt att erfarenheterna från attacken på Kronan tas tillvara och sprids till andra kommuner. Lärande exempel bör spridas från kommuner som arbetar systematiskt med förberedelser för att förebygga och hantera pågående dödligt våld i skolmiljö.

Sveriges kommuner och landsting, SKL, tog 2014 fram åtgärdsförslag för att öka krisberedskapen i skolan. Förslagen omfattar bland annat:

- Handbok för rektorer
- Specialkurser för säkerhetsansvariga i skolan
- Övningspaket för skolan
- Vägledning för hur man fysiskt bygger säkra skolor

SKL har efter händelsen på Kronan fört dialog med kommunerna om deras behov av stöd avseende skolans krisberedskap. Dialogen har bland annat förts med Nätverket för kommunal krisberedskap (NKK) och Skolchefsnätverket. De ombads efter händelsen på Kronan att verifiera och komplettera de tidigare förslagen. Det resulterade i en sammanställning av kommuners önskemål om stöd.¹⁰⁴

Skolverket förordar ett arbete ur ett proaktivt främjande perspektiv. Det kan till exempel handla om att värna tillitsfulla relationer, satsa på trygghetsskapande insatser och ett systematiskt arbete mot kränkande trakasserier och diskriminering. Enligt Skolverket har skolor som arbetar systematiskt mot kränkande behandling färre incidenter med våld och hot av grövre karaktär.

I samarbete med MSB, dåvarande Rikspolisstyrelsen och SKL, gav Skolverket 2014 ut stödmaterial om väpnat våld i skolan.¹⁰⁵ Sedan tidigare fanns ett stödmaterial från Skolverket om grövre våld i skolan.¹⁰⁶ Efter attacken på Kronan samlade Skolverket aktörerna bakom stödmaterialiet. En genomgång visade att det inte fanns behov av att revidera materialet. Enligt Skolverket finns det däremot anledning att följa upp vilken spridning stödmaterialiet har fått och hur det har använts av kommunerna. En utvärdering kommer att genomföras under hösten 2016.

Skolverket tillhandahåller även kunskap och stöd på sin hemsida om trygghet och studiero, säkerhet och krishantering. Skolverket erbjuder också BRUK, ett

¹⁰⁴ Kommuners önskemål om stöd krisberedskap i skolan, SKL, 2015-12-07

¹⁰⁵ Väpnat våld i skolan – hur skolor kan agera om det händer, Stödmaterial, Skolverket, 2014

¹⁰⁶ Grövre våld i skolan - vad man vet och vad man kan göra, Stödmaterial, Skolverket, 2009

verktyg för självskattning av kvaliteten i samtliga skolformer, som ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet.¹⁰⁷

Arbetsmiljöverket tillhandahåller stöd för att planera och genomföra förebyggande arbete för att minska risken att utsättas för hot och våld på arbetsplatsen.¹⁰⁸ Utöver Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd finns även en checklista som fokuserar på skolans systematiska arbetsmiljöarbete och lyfter frågor kring bland annat våld och hot. På hemsidan tillhandahåller de även broschyrer¹⁰⁹ och interaktiva utbildningar om systematiskt arbetsmiljöarbete och hot och våld.

Polismyndigheten framhåller vikten av att väpnat våld i skolmiljö inte hanteras i ett separat spår utan integreras i övrigt arbete mot hot och våld samt trygghet och studiero i skolan. I det förebyggande arbetet är det avgörande att det finns en fungerande samverkan mellan polisen och skolan på lokal nivå och att skolan tydligt tar avstånd från brott i skolmiljö till exempel genom att anmäla brott till polisen. Polisen framhåller vikten av att förebygga att elever använder vapen vid konflikter i skolan, något som är mer vanligt förekommande än händelser liknande den som inträffade i Trollhättan. Även Skolverket framhåller fördelen med att hålla ihop arbetet med att främja trygghet och studiero samt en god arbetsmiljö, med arbetet mot väpnat våld i skolmiljö.

MSB stödjer kommunerna i deras breda säkerhetsarbete för att stärka krisberedskapsförmågan generellt. MSB lämnar stöd genom bland annat föreskrifter, vägledning, kunskapsunderlag, utbildningar med mera. MSB förordar att arbetet med väpnat våld i skolmiljö ska vara en naturlig del i det ordinarie säkerhetsarbetet som en av flera risker.

Flera myndigheter tillhandahåller olika former av stöd utifrån ansvarsområde. Det är viktigt att uppmärksamma och sprida det stöd som redan erbjuds och se till att det kommer till användning i större utsträckning.

Ingen aktör har ensam ansvaret för krisberedskapen i skolan. Det ställer särskilda krav på samverkan mellan berörda aktörer. MSB välkomnar fortsatt samverkan i arbetet med att stärka krisberedskapen i skolan utifrån kommunernas behov och erfarenheterna från hanteringen av attacken på Kronan.

¹⁰⁷ <http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk>, [2016 05 27]

¹⁰⁸ <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/?hl=vald#4>, [2016-05-25]

¹⁰⁹ Våld och hot inom omsorg och skola, (ADI 522), Broschyr, 2002

Bilaga 1. Bedömningsgrund

En bedömningsgrund används som utgångspunkt för de värderingar som utvärderarna gör av stadens hantering av händelsen. Bedömningsgrunden omfattar de olika former av krav, både av styrande och vägledande karaktär, som beskriver stadens ansvar.

I bild 3 anges de huvudsakliga kraven på staden. Bilden är en förenkling. De prestationer som anges är ett urval av de åtgärder som staden vidtog under hanteringen.

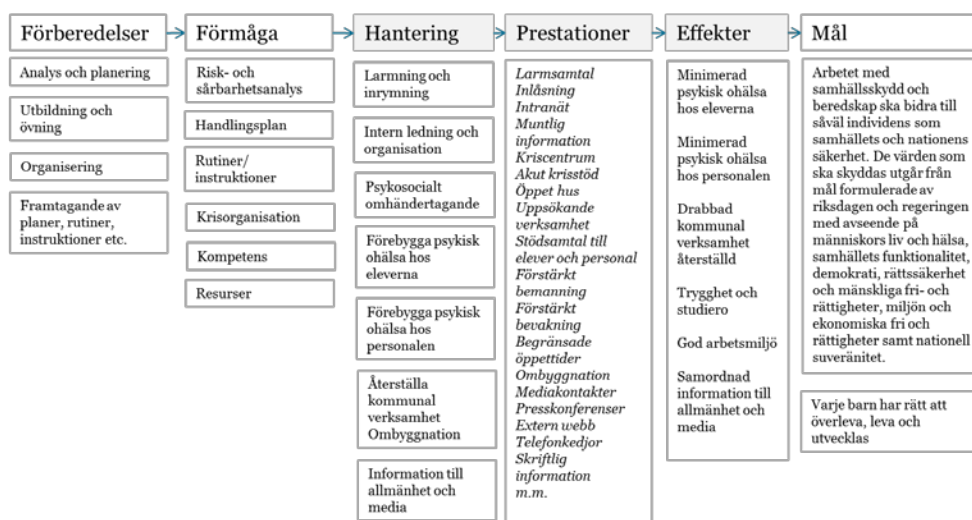

Bild 3. Bedömningsgrund

Övergripande mål

Mål för samhällsskydd och beredskap

Arbetet med samhällsskydd och beredskap ska bidra till såväl individens som samhällets och nationens säkerhet. De värden som ska skyddas utgår från mål formulerade av riksdagen och regeringen med avseende på människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet, demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter, miljön och ekonomiska fri och rättigheter samt nationell suveränitet.¹¹⁰

Barnkonventionens huvudprinciper¹¹¹

- Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.
- Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling

¹¹⁰ Övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap, MSB, 2014

¹¹¹ Barnkonventionen, FN:s konvention om barns rättigheter, 1989

Effekter

Externa krav

Enligt skollagen (2010:800) ska utbildningen utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö.

Krishantering syftar till att avhjälpa händelsen och återställa skadade strukturer eller individer till ett normaltillstånd.¹¹² I den här händelsen handlar det om att återställa den kommunala verksamhet som drabbats, minimera händelsens konsekvenser såsom bristande trygghet och studiero i skolverksamheten, bristande arbetsmiljö, psykisk ohälsa mm. I det ingår att se till att allmänhet och media får samordnad information.

Interna krav

Av Trollhättans Policy för folkhälsa och trygghet från 2011 framgår att det skall vara tryggt och säkert att bo, verka och vistas i Trollhättan.

Prestationer

Vilka prestationer som blir aktuella avgörs av händelsen och de behov som uppstår till följd av den. Trollhättans Stad gör i sin externa kommunikation samt i broschyrer och liknande, utfästelser kring vilken service staden tillhandahåller. Dessa utfästelser får funktionen av självpåtagna krav och ingår som en del i bedömningsgrunden.

Hantering

Externa krav

Det svenska krishanteringssystemet bygger på tre grundprinciper. Ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen.¹¹³

Krisberedskapen berör stora delar av kommunens organisation och spänner över flera lagstiftningsområden. En viktig grund för kommunernas krisberedskap är de uppgifter som framgår av lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

I Överenskommelse om kommunernas krisberedskap som tecknats mellan MSB och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) preciseras mål och ersättning för kommunernas uppgifter enligt LEH.¹¹⁴

¹¹² Övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap, MSB, 2014

¹¹³ <https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/krishanteringens-grunder/tre-grundprinciper>, [2015-05-27]

¹¹⁴ <https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Krisberedskap/Kommunal-krisberedskap/>, [2016-05-27]

Enligt kommunallagen (1991:900) ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Enligt skollagen (2010:800) 2 kap. 2 § är kommunerna huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och fritidshem, om inte annat följer av 4 §.

Enligt Bibliotekslag (2013:801) 3 § är kommunerna bibliotekshuvudmän för folkbibliotek, skolbibliotek, samt för regional biblioteksverksamhet om kommunen inte ingår i ett landsting.

I arbetsmiljölagen (1977: 1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö. Utöver lagen finns föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, om våld och hot på arbetsplatsen och om första hjälpen och krisstöd.¹¹⁵ På Arbetsmiljöverkets hemsida finns även allmänna råd, broschyrer, checklistor och interaktiva utbildningar.

Alla allvarliga tillbud som sker på en arbetsplats ska anmälas till Arbetsmiljöverket enligt arbetsmiljölagen samt till Försäkringskassan enligt Socialförsäkringsbalk (2010:110).¹¹⁶

Enligt förvaltningslagen (1986:223) ska varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Varje myndighet ska vidare lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten.

Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har kommunen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialstyrelsens har publicerat stödmaterial som närmare beskriver formerna för krisberedskap inom socialtjänstens område och planering av krisstöd till drabbade vid en allvarlig händelse.¹¹⁷

Skolverket har publicerat stödmaterial för hur skolor kan agera vid väpnat respektive grövre våld i skolan.¹¹⁸

I den nationella risk och förmågebedömningen 2012 analyseras sju scenarier särskilt. Skolskjutning utgör ett av dessa scenarier.¹¹⁹

¹¹⁵ Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1), Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS (1993:2), Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1997:7)

¹¹⁶ Arbetsmiljölagen (1977:1160), Socialförsäkringsbalk (2010:110)

¹¹⁷ Krisberedskap inom socialtjänstens område, vägledning för planering, Socialstyrelsen, 2009 och Krisstöd vid allvarlig händelse, Socialstyrelsen, 2008

¹¹⁸ Väpnat våld i skolan - hur skolor kan agera om det händer, Stödmaterial, Skolverket, 2014 och Grövre våld i skolan - vad man vet och vad man kan göra, Stödmaterial, Skolverket, 2009

¹¹⁹ Nationell risk- och förmågebedömning, MSB, 2012

De flesta kommuner har grupper för psykiskt och socialt omhändertagande, POSOM-grupper. POSOM-grupperna fungerar olika beroende på hur respektive kommun har organiserat grupperna men består i allmänhet av representanter för, socialtjänsten, sjukvården, polisen, skolan, frivilligorganisationer, präst, diakon.¹²⁰

Interna krav

I Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor beskriver Trollhättans Stad formerna för sin krishantering.¹²¹

Vid en händelse av mindre omfattning som kan hanteras av den ordinarie verksamhetens organisation ska fem ledamöter och tre ersättare ur Kommunstyrelsen utgöra Krisledning för Trollhättans Stad. Operativa stabens främsta uppgift är att bereda beslutsunderlag för Trollhättans Stads krisledning. I den Operativa staben ingår stadens förvaltningschefer och informationschefen. Arbetet leds av stadsdirektören. Inom en timme ska uppbyggnad av den Operativa staben ha nått den nivå att beslut kan fattas.

Handlingsprogram mot hot och våld, 2007-12-06, gäller för samtliga förvaltningar inom Trollhättans Stad.

Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation, inkluderar plan vid hot och våld, beslutad 2015-06-02.

KFF har en krisplan med checklistor och rekommendationer.¹²² Förvaltningen har även en checklista specifikt för hot- och våldssituationer på Kronan.¹²³

Därutöver styrs krishantering av ytterligare interna styrdokument. I bedömningsgrunden ingår de styrdokument som fastställts före händelsen.

Förmåga och förberedelser

Externa krav

Varje kommun ska ha den förmåga som krävs för att uppfylla de externa och interna kraven på krishantering. Den förmåga som byggs upp för att hantera extraordinära händelser kan även vara användbar vid händelser som inte är att betrakta som extraordinära.¹²⁴

I lagen om (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap anges krav på förberedelser för hantering av extraordinära händelser. Kommunens arbete med krisberedskap omfattar mer än arbetet med uppgifterna i LEH. Kommunen

¹²⁰ <https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/samhallets-ansvar/kommuner/posom>, [2016-05-27]

¹²¹ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

¹²² Krisplan – checklistor och rekommendation, Trollhättans Stad

¹²³ Checklista för hot- och våldssituationer, Trollhättans Stad, 2015-10-02

¹²⁴ Överenskommelse om kommunernas krisberedskap, 2013-05-17

förutsätts kontinuerligt bedriva ett grundläggande trygghets- och säkerhetsarbete.

Kommunen ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. Kommunen ska, med beaktande av risk- och sårbarhetsanalysen, för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera extraordinära händelser. Denna plan ska utgöra en del i ett styrdokument för kommunens arbete med krisberedskap.

I den nationella risk och förmågebedömningen 2012 analyseras sju scenarier särskilt. Skolskjutning utgör ett av dessa. Sannolikheten för detta scenario bedöms som hög.¹²⁵

Kommunen ska ansvara för att förtroendevalda och anställd personal får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid.¹²⁶

I arbetsmiljölagen (1977: 1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö. Utöver lagen finns föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, om våld och hot på arbetsplatsen och om första hjälpen och krisstöd.¹²⁷ På Arbetsmiljöverkets hemsida finns även allmänna råd, broschyrer, checklistor och interaktiva utbildningar. Arbetsmiljöverket har publicerat en checklista som fokuserar på skolans systematiska arbetsmiljöarbete som lyfter frågor kring bland annat våld och hot.¹²⁸

Skolverket tillhandahåller även ett självskattningsverktyg (BRUK) för ett systematiskt kvalitetsarbete i samtliga skolformer. Självskattningen görs med hjälp av indikatorer och kriterier som är framtagna med utgångspunkt i de nationella styrdokumentet.¹²⁹

Interna krav

I Trollhättans Stads Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor ingår både krav på hantering och krav på förberedelser och förmåga. Styrdokumentet omfattar bland annat:

- Ledningsplan
- Informationsplan
- POSOM (Psykiskt och socialt omhändertagande)
- Arbetsmarknads- och socialtjänst
- Utbildning, barnomsorg
- Kultur och Fritid

¹²⁵ Nationell risk- och förmågebedömning, MSB, 2012

¹²⁶ Överenskommelse om kommunernas krisberedskap, 2013-05-17

¹²⁷ Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1), Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS (1993:2),

¹²⁸ Checklista – Skolor, Arbetsmiljöverket, 2014-09-18

¹²⁹ <http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk>, [2016-05-27]

Dessa samlade handlingsplaner bygger på den riskbild som den kommunala risk- och sårbarhetsanalysen 2011 pekar på.¹³⁰ Staden tog i augusti 2015 fram en ny risk och sårbarhetsanalys.¹³¹ Planeringen för nästa mandatperiod bygger på denna analys.

Enligt stadens Handlingsprogram mot hot och våld ska det på varje arbetsplats finnas rutiner som tydliggör hur personal ska agera vid hot- och våldssituationer. I handlingsprogrammet anges förskolan, skolan, bibliotek och fritidsgårdar som fysiska riskmiljöer.¹³²

Inom varje skolområde finns handlingsplaner för krishantering antagna för respektive skolenhet. Kronan ingår i Centrala skolområdet.

Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation inkluderar plan vid hot och våld.¹³³ Denna plan ska aktualiseras, med praktiska övningar regelbundet i samtliga verksamheter och revideras en gång per år. Då ska också fortbildningsbehov tas upp.

KFFs Handlingsplan vid extraordinära händelser eller stor olycka/ kris avser Kronan.¹³⁴

Trollhättans Stads organisation för krisledning ska regelbundet utbildas och övas i sin förmåga att hantera kriser och extraordinära händelser. Inom mandatperioden ska Operativa staben ha minst en utbildning i stabsarbete.

Som grund för kommunens beredskap finns hela den kommunala organisation som varje dag utför tjänster och service till befolkning och företag.¹³⁵

¹³⁰ Risk och sårbarhetsanalys 2011, Trollhättans Stad, 2011-10-26

¹³¹ Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018, Trollhättans Stad, 2015-08-24

¹³² Handlingsprogram mot hot och våld, Trollhättans Stad, 2007-12-06

¹³³ Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation inkluderar plan vid hot och våld, Trollhättans Stad, 2015-06-02

¹³⁴ Handlingsplan vid extraordinära händelser eller stor olycka/kris, Kronan, Trollhättans Stad 2015-09-25

¹³⁵ Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

Bilaga 2. Intervjumall

Intervju med: Förnam Efternamn, roll
Datum: xx-xx-xx, kl. xx.xx
Plats: xx
Intervjuare: Förnamn Efternamn
Anteckningar: Förnamn Efternamn

1) Intervjupersonen: Låt intervjupersonen presentera sig och beskriva sin funktion under händelsen

a) Organisation, funktion/roll i händelsen

2) Verksamhet: Låt intervjupersonen berätta om sina erfarenheter?

a) Vad gjorde Trollhättans Stad under händelsen?

b) Vad fungerade bra?

c) Vad fungerade mindre bra?

d) Varför tror du att det blev så?

e) Vad borde staden gjort annorlunda?

3) Rekommendationer: Låt intervjupersonen lämna rekommendationer inför framtiden?

a) Vad bör staden tänka på/göra för att hanteringen ska bli bättre nästa gång en allvarlig händelse inträffar?

4) Sammanfattning/slutsats/Summering

a) Hur skulle du vilja sammanfatta dina erfarenheter av stadens hantering av händelsen?

Bilaga 3. Intervjupersoner

Intervjupersoner

Trollhättans Stad

Namn	Titel	Organisation
Andreas Gleisner	Kommunikatör intern information	Utbildningsförvaltningen (UTB)
Anette Nyholm	Huvudskyddsombud	Kommunal
Anitta Into	Områdeschef, POSOM sammankallande	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF)
Annika Wennerblom	Stadsdirektör	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Birgitta Lindström Sundefors	Förvaltningschef	Utbildningsförvaltningen (UTB)
Birgitta Lundskog	Områdeschef för elevstöd och modersmål	Utbildningsförvaltningen (UTB)
Camilla Magnusson	Fritidsgårdschef	Kultur- och fritidsförvaltningen (KFF)
Christina Lantz	Enhetschef	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF)
Dzenan Mahic	Rektor årskurs 7-9 Kronan	Utbildningsförvaltningen (UTB)
Gigi Cederholm	Samordnare Trygghetsvandrarerna	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF)
Göran Bjerkevik	Huvudskyddsombud	Lärarnas riksförbund
Inger Brodin	Föreståndare Kronans bibliotek	Kultur- och fritidsförvaltningen (KFF)
Jenny Andersson	Ordförande	Läraryrskommittén
Jirayr Arag	Teamledare	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF)
Katarina Loodh	Webbkommunikatör	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Kristina Hedman	Säkerhetschef	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)

Marianne Linnér	Chef för PPR	Utbildningsförvaltningen (UTB)
Patrik Lindroth	Verksamhetschef HÄLSAN	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Paul Åkerlund	Politiker	Kommunstyrelsens ordförande
Per Gertow	Huvudskyddsombud	Vision
Per Ivarsson	kommunikatör intern info	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Per Johansson	Personalchef	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Peter Asp	Informationschef	Kommunstyrelseförvaltningen (KSF)
Said Niklund	Förvaltningschef	Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF)
Tommy Svensson	Förvaltningschef	Kultur- och fritidsförvaltningen (KFF)

Externa organisationer

Namn	Titel	Organisation
Anders Leissner	Chef BUP öppenvårdsmottagning	Västra Götalandsregionen (VGR)
Anwar Aladdin	Talesperson	Moskén (Anställd ASF)
Bedo Seric	Talesperson	Bosnisk-islamiska föreningen
Emanuel Georgson	Pastor och församlingsföreståndare	Equmeniakyrkan
Evert Saffo	Talesperson	Syrisk-ortodoxa församlingen
Henrik Olinder	Kriskommunikation	MSB
Hugo Wester	Utbildningsråd	Skolverket
Jack Lennartsson	Kommunpolis	Polismyndigheten
Johan Melander	Psykolog	Rädda barnen
Magnus Karlsson	Väktare	G4S
Markus Planmo	Handläggare krishantering	Sveriges kommuner och landsting (SKL)

Roy Melchert	Chef utbildningssektionen	Sveriges kommuner och landsting (SKL)
Sophie Thörne	Chef arbetsrättssektionen	Sveriges kommuner och landsting (SKL)
Margareta Johansson	Ordförande för lokalföreningen under händelsen	Rädda barnen
Maria Claesson	Kyrkoherde	Svenska Kyrkan
Patricia Daoud	Idéell ledare	IFK Trollhättan/Ung Fritid
Salah Ahmed Abukar	Talesperson	Somalisk islamiska kultur förening
Örjan Wallin	Handläggare krisberedskap	Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST)

Källförteckning

- Arbetsmiljölagen (1977:1160)
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1997:7) om första hjälpen och krisstöd
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
- Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS (1993:2) om våld och hot i arbetsmiljön
- Barnkonventionen, FN:s konvention om barns rättigheter, 1989
- Bibliotekslagen (2013:801)
- Byggmöte 1 ombyggnation Kronan, Trollhättans Tomt AB, 2016-03-03
- Centrala skolområdets handlingsplan vid krissituation, inkluderar Plan vid hot och våld, Trollhättans Stad, 2015-06-02
- Checklista för hot- och våldssituationer, Trollhättans Stad, 2015-10-02
- Checklista – Skolor, Arbetsmiljöverket, 2014-09-18
- E-postmeddelande från Maria Wolff till Bente Karlsson, Arbetsmiljöverkets anmälan, 2015-10-28
- Extra ledningsgruppsmöte ang. krishantering tisdag 27 oktober 2015
- Förundersökningsprotokoll, Åkl.nr. ÅM-144882-15, Polisen
- Förvaltningslag (1986:223)
- Grövre våld i skolan - vad man vet och vad man kan göra, Stödmaterial, Skolverket, 2009
- Handlingsprogram mot hot och våld, Trollhättans Stad, 2007-12-06
- Handlingsplan vid extraordinära händelser eller stor olycka/kris, Kronan, Trollhättans Stad 2015-09-25
- Händelsen på skolan kronan i Trollhättan, Utvärdering av polisens insats, Nationella operativa avdelningen, 2016-03-18
- Kommunallagen (1991:900)
- Kommuners önskemål om stöd krisberedskap i skolan, SKL, 2015-12-07
- Krisberedskap inom socialtjänstens område, vägledning för planering, Socialstyrelsen, 2009
- Krisberedskap i skolan, PM, Skolverket 2014-12-12
- Krisledningsövning 2011-12-16, Trollhättans Stad, Secredo
- Krisplan – checklistor och rekommendationer, Trollhättans Stad

Krisstöd vid allvarlig händelse, Socialstyrelsen, 2008

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Minnesanteckningar Kronan 22 oktober

Minnesanteckningar Kronan 2015-11-30, 2015-12-14, 2016-01-25, 2016-02-12

Minnesanteckningar Operativa staben, 20151022-20160107

Möte med representanter från HSO, Protokoll 20160129

Nationell risk- och förmågebedömning, MSB, 2012

Planering för hantering av extraordinära händelser och skydd mot olyckor, Trollhättans Stad, 2012

POSOM uppdrag 151022, Trollhättans Stad

Pressinbjudan, Trollhättans Stad, 2015-10-27

Pressträff i Stadshuset fredag 23 oktober klockan 14.00

Rapport Kronan, Västra Götalandsregionen, 2016

Riskbedömning med handlingsplan, 2015-11-16, 2015-11-30

Risk och sårbarhetsanalys 2011, Trollhättans Stad, 2011-10-26

Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018, Trollhättans Stad, 2015-08-24

Rutiner vid konflikter, hot eller våld i årsk F-6, Kronan, Trollhättans Stad, 2012-12-17

Rutiner vid konflikter, hot eller våld i årsk 7-9, Kronan, Trollhättans Stad, 2013-02-14

Sammanträdesprotokoll, UN § 114, 2015-10-27

Skollag (2010:800)

Socialförsäkringsbalk (2010:110)

Socialtjänstlag (2001:453)

Söndagen den 25/10 2015, Minnesanteckningar

Skolinspektionen, Beslut, 2015-06-12

Trollhättans Policy för folkhälsa och trygghet, 2011

Utvärdering inom MSB, MSB, 2014

Verksamhetslogik, ESV 2001:16

Våld och hot inom omsorg och skola, (ADI 522), Broschyr, Arbetsmiljöverket, 2002

Väpnat våld i skolan - hur skolor kan agera om det händer, Stödmaterial, Skolverket, 2014

Webbsida från Arbetsmiljöverket, <https://www.av.se/>, [2016-05-27]

Webbsida på av.se om Hot och våld, <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/?hl=vald#4>, [2016-05-27]

Webbsida på dn.se om Väpnat våld på skolor i Finland, <http://www.dn.se/nyheter/varlden/knivdad-i-yrkesskola-i-finland/>, [2016-05-27]

Webbsida på krisinformation.se om Krishanteringens tre grundprinciper, <https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhället/krishanteringens-grunder/tre-grundprinciper>

Webbsida på krisinformation.se om POSOM, <https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhället/samhällets-ansvar/kommuner/posom> [2016-05-27]

Webbsida på msb.se om Kommunal krisberedskap, <https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Krisberedskap/Kommunal-krisberedskap/> [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Kronan, <http://www.skola.trollhattan.se/kronan/var-skola/om-kronan/> [2016-05-27]

Webbsida på skolverket.se om BRUK, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk> [2016-05-27]

Webbsida på skolverket.se om Samverkan för bästa skolan, www.skolverket.se/skolutveckling/samverkan-for-basta-skola [2016-05-27]

Webbsida på svenskalag.se om Ung Fritid, <http://www.svenskalag.se/ifktrollhattan/sida/32486/ung-fritid> [2016-05-27]

Webbsida på svenskpolis.se om Polisens insats på Kronan, <http://www.svenskpolis.se/Artikelarkiv/Artiklar-20161/Februari-2016/Tillbaka-pa-Kronan/> [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Elevhälsan på Kronan, 2016-05-10, <http://www.skola.trollhattan.se/kronan/rad-stoed-hjaelp/elevhaelsoteam/> [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Elevhälsa och skolhälsovård, 2016-05-10, <http://www.trollhattan.se/start sida/utbildning-och-barnomsorg/elevhalsahalsovard/>, [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Kommunens organisation, <http://www.trollhattan.se/start sida/kommun-och-politik/kommunens-organisation/> [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Kommunfakta,
<http://www.trollhattan.se/startside/kommun-och-politik/kommunfakta/>,
[2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Resursforum Barn & Unga,
<http://www.trollhattan.se/startside/omsorg-och-hjalp/familj-barn-och-ungdom/stod-till-barn-och-unga/verksamheter-stod-till-barn-och-unga/resursforum-barn--unga/> [2016-05-27]

Webbsida på trollhattan.se om Trygghetsvandrare,
http://www.trollhattan.se/startside/omsorg-och-hjalp/trygg-och-saker/brottsforebyggande-arbete/trygghetsvandrare/?vv_hit=true, [2016-05-27]

Överenskommelse om kommunernas krisberedskap, 2013-05-17

Övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap, MSB, 2014

